

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Dominika Téglová

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Klient židovského vyznání jako příjemce ošetrovatelské péče ve vybraném
zdravotnickém zařízení

Dominika Téglová

Bakalářská práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Dominika Téglová**
Osobní číslo: **Z17056**
Studijní program: **B5341 Ošetřovatelství**
Studijní obor: **Všeobecná sestra**
Téma práce: **Klient židovského vyznání jako příjemce ošetřovatelské péče ve vybraném zdravotnickém zařízení**
Zadávající katedra: **Katedra ošetřovatelství**

Zásady pro vypracování

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky
2. Výzkumný cíl
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanové metodiky
4. Analýza a interpretace získaných dat
5. Zhodnocení výsledků práce

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2018. ISBN 978-80-204-4817-0.
2. GREENWALD, Rabi Ze'ev. *Ša'arej halacha*. 1. vyd. Praha: Agadah, 2012. ISBN 978-80-87571-02-6.
3. KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství: pro praxi*. Praha: Grada, 2013. 978-80-247-4413-1.
4. LAU, Jisra'el Me'ir. *Praktický judaismus*. Praha: P3K, 2012. ISBN 978-80-87343-09-8.
5. STEMBERGER, Günter. *Klasické židovství*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-185-2.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Mgr. Ivana Duková**
Katedra ošetřovatelství

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2020**

L.S.

doc. Ing. Jana Holá, Ph.D.
děkanka

PhDr. Kateřina Horáčková, DiS.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 9. března 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15. 7. 2020

Dominika Téglová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. et Mgr. Ivaně Dukové za výborné vedení, odbornou pomoc a cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat náměstkyním ošetrovatelské péče, vrchním sestřám a respondentům, kteří se podíleli na dotazníkovém šetření. A v neposlední řadě rodině, blízkým za jejich trpělivost a psychickou podporu.

ANOTACE

Téma bakalářské práce se nazývá „Klient židovského vyznání jako příjemce ošetrovatelské péče ve vybraném zdravotnickém zařízení.“ Teoretická část je zaměřena na multikulturní ošetrovatelství, židovskou historii, židovské zvyky, ale také na židovské náboženství či na specifika ošetrovatelské péče. V praktické části je popsán průzkum, který byl realizován pomocí nestandardizovaného dotazníku. Respondenti byli zdravotní sestry a zdravotničtí asistenti/praktické sestry. Získané informace o jejich povědomí o židovské kultuře a specifikách při ošetrování pacienta židovského vyznání, jsou shrnuty v diskuzi.

KLÍČOVÁ SLOVA

Židé, Judaismus, Ošetrovatelská péče, Košer, Pohřeb

TITLE

A client of the Jewish faith as a recipient of nursing care in a selected medical facility

ANNOTATION

The name of bachelor thesis is: „Jewish patient as acceptor of treatment in specific medical facilities“. The theoretical part is focused on multicultural nursering, jewish history and traditions, also Judaism and special aspects of treatment. In the practical section there is described research which was completed by filling in questionnaires by nurses and medical assistents. Recieved information about their awarness of jewish culture and special treatment of patients are summarized in discussion.

KEYWORDS

Jews, Judaism, Nursing care, Kosher, Funeral

OBSAH

1	Cíle práce	14
2	Teoretická část	15
2.1	Charakteristika židovského etnika	15
2.2	Historie židovské komunity	15
2.2.1	Útisk Židů	16
2.3	Židovské vyznání	17
2.4	Svátky a zvyky v životě Židů	18
2.4.1	Židovské svátky	18
	Jom kipur	19
	Roš ha-šana	19
	Pesach	19
	Chanuka	20
	Šabat	20
2.4.2	Židovské zvyky	20
	Těhotenství a narození dítěte	21
	Brit mila	21
	Pidjon ha-ben	21
	Bar micva/ Bat micva	21
	Studium	22
	Manželský stav	22
2.5	Transkulturní ošetřovatelství	22
	Model Madeleine Leiningerové	22
	Komunikace s pacienty s multikulturním odlišením	23
2.6	Specifika ošetřovatelské péče	23
	Rituální mytí v judaismu	23
	Kašrut	24

Narození (viz. kapitola Židovské zvyky)	25
Potrat	25
Úmrtí a pochování zesnulého	25
3 Praktická část	27
3.1 Stanovení výzkumného vzorku	27
3.2 Metodika	27
3.3 Organizace výzkumného šetření	27
3.4 Průzkumné otázky	28
3.5 Zpracování dat	28
3.6 Prezentace průzkumu	29
4 Diskuze	43
5 Doporučení pro praxi	46
6 Závěr	46
7 Použitá literatura	48
8 Přílohy	51

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1 Graf pohlaví respondentů (<i>zdroj: vlastní průzkum</i>)	29
Obrázek 2 Graf pracovního zařazení (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	29
Obrázek 3 Graf délky výkonu povolání (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	30
Obrázek 4 Graf zájmu o holocaust (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	32
Obrázek 5 Graf označení Židů za 2. sv. války (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	32
Obrázek 6 Graf znalosti pojmu antisemitismu (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	33
Obrázek 7 Graf pravého důvodu provedení obřizky (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	33
Obrázek 8 Graf znalosti pojmu mikve (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	34
Obrázek 9 Graf ke dni svátku šabat (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	34
Obrázek 10 Graf šabatového zákazu (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	35
Obrázek 11 Graf znalosti pojmu košer (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	35
Obrázek 12 Graf přípravy jídel (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	36
Obrázek 13 Graf povolení potratů u židovských žen (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	36
Obrázek 14 Graf znalosti pojmu Chevra kadiša (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	37
Obrázek 15 Graf souhlasu kremace Židů (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	37
Obrázek 16 Graf pohřbení osoby židovského vyznání (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	38
Obrázek 17 Graf znalosti pojmu maceva (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	38
Obrázek 18 Graf určující označení židovské pokrývky hlavy u muže židovského vyznání (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	39
Obrázek 19 Graf počtu modliteb v judaismu za jeden den (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	39
Obrázek 20 Graf názvu židovské modlitebny (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	40
Obrázek 21 Graf pojmenování židovského duchovního (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	40
Obrázek 22 Graf názvu židovského státu (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	41
Obrázek 23 Graf vzniku židovského státu (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	41
Obrázek 24 Graf nejposvátnějšího židovského místa v Jeruzalémě (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	42
Obrázek 25 Graf ošetřovatelského modelu (<i>Zdroj: vlastní průzkum</i>)	42

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

Tzv. – takzvaně

OSN – Organizace spojených národů

St. – století

BDS – The Boycott, Divestment, Sanctions

ÚVOD

Doma jsem dříve nacházela mnoho knih o koncentračních táborech, bohužel k mému malému věku mi byly knihy typu holocaust zakazovány, protože v nich bylo popsáno příliš mnoho násilí. Přesto jsem s dědou tajně sledovala dokumenty o druhé světové válce, kde mě nejvíce zajímalo Konečné řešení židovské otázky, proto jsem si tajně jednu knížku o koncentračním táboře vypůjčila v knihovně. Byla jsem tedy ráda, když jsem si mohla vybrat bakalářskou práci na téma „Klient židovského vyznání jako příjemce ošetrovatelské péče ve vybraném zdravotnickém zařízení,“.

Židovské náboženství patří mezi jedno z nejstarších. Židé byli pro většinu terčem v oku, a i přes všechny překážky, které museli vytrpět, se s tímto náboženstvím setkáváme i v dnešní době. Židovské náboženství získává můj velký obdiv a jsem moc ráda, že jsem díky mé bakalářské práci získala mnoho nových informací o historii tohoto náboženství, zvycích, tradicích i specifických ošetrovatelské péče, které tato kultura uznává. Zajímalo nás, jaké povědomí o tomto náboženství mají všeobecné sestry i zdravotničtí asistenti, nebo-li praktické sestry, na jejichž znalosti jsme se zeptali v dotazníku, který můžete vidět v příloze.

1 CÍLE PRÁCE

1. Teoretický cíl

Popsat židovskou historii, náboženství, tradice, zvyky a specifika ošetrovatelské péče u pacienta židovského vyznání

2. Cíl vedlejší

- a) Zjistit povědomí všeobecných sester a zdravotnických asistentů/ praktických sester o historii, náboženství, zvycích a svátcích židovského etnika
- b) Zjistit znalosti všeobecných sester a zdravotnických asistentů/ praktických sester o poskytování zdravotní péče pacientům židovského původu ve zdravotnických zařízeních, pomocí dotazníků

3. Praktický výstup

Tvorbou praktického výstupu bude informační leták o poskytování zdravotní péče pacientovi židovského vyznání, kterým bude určen pro zdravotnické pracovníky.

2 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části jsme popsali židovskou historii, židovské zvyky a svátky, multikulturní ošetřovatelství a specifika ošetřovatelské péče o pacienta židovského vyznání.

2.1 Charakteristika židovského etnika

Kdo jsou Židé? Žid je každý, kdo se narodí židovské matce, ať už vyznává židovské náboženství či ne. Pokud, ale někdo nemá židovskou matku a chce se přesto stát Židem, může konvertovat k Judaismu, dle židovského zákona Halachy (Hawkins, 2018).

2.2 Historie židovské komunity

Židé věří, že pocházejí z kmene, který žil v zemi Kanaan na dnešním území Izraele, Palestiny, Jordánska a Sýrie (Hawkins, 2018).

Bůh slibuje Abrahámovi, že se stane otcem velkého národa pod podmínkou, že Abrahámovi potomci musí poslouchat a nechat se obřezat. Pokud podmínky splní, Bůh je bude chránit a dá jim zemi Izrael. Bůh odměnil Abraháma synem Izákem, který měl dvanáct synů a jeden z nich, Jákob, se stal otcem dvanácti izraelských kmenů. Abrahám, Izák a Jákob jsou považovány za jedny z nejdůležitějších osob judaismu (Stemberger, 2012).

Abrahám roku 1800 př. n. l. odchází z Uru (města v Mezopotámii) do Kenaanu, kde je založeno dvanáct izraelských kmenů, které se spojily a založily společně Království Izrael. Po několika nepokojích s dalšími kmeny vypukl hladomor a Jákob a jeho synové se přestěhovali do Egypta, kde byli zotročeni (Stemberger, 2012; Hawkins, 2018).

Mojžíš, vysvoboditel Izraelitů, jako malý unikl popravě izraelských novorozených chlapců. Faraonova dcera ho vychovala a přijala za svého syna. Když byl dospělý, dopustil se vraždy, utekl a čtyřicet let byl pastýřem. Po setkání s Bohem se Mojžíš vrátil pro Izraelity do Egypta. Mezitím Bůh donutil faraona, aby propustil Izraelce pomocí deseti egyptských ran, poslední rána byla smrt všech prvorozených egyptských synů. Po deseti ranách egyptských Izraelité sbalili vše nejnütnější i nevykvašený chléb a utíkali pryč, od této doby se slaví svátek Pesach. Překročili Rudé moře a došli na horu Sinaj, kde Mojžíš obdržel od Boha Desatero přikázání a Pět knih Mojžíšových (Tóru). Mojžíš předal vůdcovství Jozuovi a zemřel na hranici zaslíbené země Kenaanu (Kemp, 2014; Stemberger, 2012).

V Kenaanu vzniklo Izraelské království s králem Saulem. Druhým králem byl David, který dobyl Jeruzálem a udělal z něho hlavní město Jeruzalém. Za vlády třetího krále Šalamouna, syna Davida, vzniklo mocné království, které se rozdělilo po smrti Šalamouna na království Izrael (severní část) a Judské království (jižní část). V roce 722 př. n. l. Izraelské království dobyli Asyřané a o 130 let později Judské království, věrné Šalamounovu synu, dobyli

Babyloňané, kteří zničili Šalamounův chrám. Nový Chrám se začal stavět roku 516 př. n. l., který padl do rukou Řeků. Řekové se snažili Židy helenizovat (pořečtit), ti se, ale vzbouřili a Chrám získali nazpět. Nakonec byl zničen i nový Chrám a zbyla z něho pouze část nazývaná Zed' nářků. Od této doby se Židé rozutekli do všech zemí světa (Goodman, 2019).

2.2.1 Útisk Židů

Ve 14. a 15. st. n. l. Židé byli shromažďováni a vězněni v ghettech, museli nosit klobouky, aby byli dobře identifikovatelní. Lidé si mysleli, že za vzniklý mor mohou Židé a často byli zabíjeni rozvášněnými davy. Pouze Polsko k Židům bylo tolerantní, ale jen do 17. st. n. l. V 18. st. n. l. vzniklo v Evropě osvícenství. V tomto období vzniká i termín antisemitismus, ale i pojem sionismus, který chce jediné, založit židovský stát na území Izraele (Hawkins, 2018; Goodman, 2019).

První světová válka znamená pro Židy zlom v založení židovského státu. V první světové válce se Židé přiklonili ke straně Angličanů, kteří slíbili podporu založení židovského státu. Židé začali emigrovat do Palestiny, kde židovský národní fond odkoupil arabskou půdu, což vedlo k nepokojům mezi Židy a Araby. V roce 1947 OSN rozdělilo Palestinu na arabský a židovský stát. Od této doby začal konflikt mezi Araby a Židy, který trvá až dodnes (Hawkins, 2018; Hitchcock, 2016).

V Druhé světové válce byla spáchána masová vražda 6 milionů Židů žijících v Evropě. Adolf Hitler, přezdíváný „vůdce“, napsal knihu Mein Kampf, ve které definuje základní myšlenky nacistické ideologie a píše o úplném odstranění Židů z německého národu. Nacistická ideologie vzešla z antisemitismu a nacionalismu konce 19. století. Hlásá, že nejdokonalejší rasou jsou příslušníci germánských národů tak zvaná „Nordická rasa“. V roce 1933 se Hitler stal německým kancléřem a začal plnit svůj plán týkající se úplného odstranění Židů. Vznikly Norimberské zákony, kde bylo popsáno, co Židé smí a nesmí dělat např.: Židé nesměli studovat na vysokých školách, nemohli vykonávat právnické a lékařské povolání a židovští pedagogové nemohli vyučovat (Emmert, 2018).

Největší zlom, ale přišel v roce 1938, kdy Německo bez boje získalo Rakousko, část Československa (Sudety) a Norimberské zákony začaly platit i v těchto zemích. V noci z 9. na 10. listopadu 1938 byla provedena zatím největší násilná akce proti Židům křišťálová noc. Členové nacistické strany rozpoutali teror, vydrancovali židovské obchody, byty, židovští občané byli bití, týráni a okrádáni, nacisté zapalovali židovské školy a synagogy. Tyto dny bylo 30 000 židovských rodin odvečeno do koncentračních táborů a od prosince 1939 každý Žid musel nosit na oděvu dobře viditelnou židovskou hvězdu. Zákazy se stále stupňovaly. Židé nesměli chodit

do kaváren, kin, chodit po chodníku, nakupovat mohli pouze v určitou dobu a dostávali potravinové lístky s menšími přiděly než ostatní občané (Kryl, 2012).

Roku 1940, kdy Německo porazilo Francii, Hitler získal podporu a popularitu v Německu a mohl provést svůj plán „konečné řešení židovské otázky.“ Židé byli přemísťováni do ghatt, které byly mezizastávkami před koncentračními tábory. Mezi největší ghatta patří Varšava, které vzniklo roku 1940 a bylo zde umístěno 480 000 vězňů, dále Lodž, kde žilo 204 000 vězňů. Cílem těchto dvou ghatt byl vyhlazovací tábor Osvětim. (Emmert, 2018; Kryl, 2012).

Osvětim neboli Auschwitz největší koncentrační a vyhlazovací tábor, který byl postaven v červnu roku 1940 a zaujímal rozlohu 40 km². Věznění nebyli pouze Židé, ale také komunisti, odpůrci režimu, Romové, homosexuálové, Poláci, Češi, Slováci, později Maďaři, Holanďané, a další. Po příjezdu vězňů do Osvětimi probíhala selekce (třídění). Vězni byli rozdělováni na práce schopné a práce neschopné, které čekala okamžitá smrt v plynových komorách, kde byli otráveni cyklonem B a poté spáleni v krematoriích. Do listopadu 1944, kdy Himmler (říšský vůdce SS a druhý nejmocnější muž v Německu) ukončil vraždění plynem, zde bylo zplynováno asi 1,2 – 1,6 milionů lidí, z toho více než 1 milion Židovských žen, mužů i dětí. Dalších 206 000 vězňů umřelo na následky vyhladovění, vysílení, byli zastřeleni, utlučeni nebo spáchali sebevraždu skokem do elektrických plotů. Osvětim byla osvobozena 27. ledna 1945 Rudou armádou (Baxter, 2013).

V příloze A můžete vidět koncentrační tábor Osvětim-Březinka.

2.3 Židovské vyznání

Judaismu patří mezi jedno z nejmenších náboženství na světě. Na světě žije, dle Jewish People Policy Institute, 14 milionů Židů vyznávajících židovské náboženství (Kemp, 2014).

Mezi znaky judaismu neodmyslitelně patří Tóra, nejsvětější kniha tohoto náboženství, která obsahuje 5 knih Mojžíšových, ale i 613 příkazů micva. Dalším symbolem je talmud, jedná se o soupis židovských zákonů, zvyků a dějin, o kterých má přehled nejvyšší židovský duchovní rabín. Dále synagoga či židovské shromaždiště, kde se konají bohoslužby. Synagogy začaly vznikat po zničení Chrámu, kde se lidé scházeli o svátcích či na předčítání Tóry. Synagogy byly nejčastěji stavěny na okraji měst, kde se nacházel zdroj vody, a směřovaly směrem na východ k Jeruzalému. Nejdůležitějším místem v synagoze je Bima, kde je předčítána Tóra a nachází se zde i uložení svitků Tóry, aron ha-kodeš (Nosek a Damohorská, 2010).

Židé se oblékají do skromného oblečení, muži během dne na hlavě nosí kipu neboli jarmulku. Nosí ji z důvodu, aby byli poznáni, že patří do určité skupiny. Když ji nosí, tak musí

přijmout určitou zodpovědnost za svoje chování a přijmout pravidla svého náboženství. Ženatí nebo neženatí, záleží na komunitě, si ráno během bohoslužby oblékají talit (čtyřcípý oděv s třásněmi) a tfilin (černé kožené krabičky s odstavci Tóry), který si muži pokládají na ruce a na hlavu (Lau, 2012).

Židé se za den modlí třikrát, dle tří praotců. Ranní modlitba se nazývá šacharit dle Abrahama, který vstal brzo ráno na místě, kde stál před Bohem. Odpolední modlitba mincha, kterou ustanovil Jicchak, který vycházel k večeru do polí, kde rozjímal, začíná půl hodiny po poledni. Večerní se jmenuje ma'ariv dle Ja'akova, který zůstal na místě, protože slunce už zapadlo, začíná po objevení tří hvězd na obloze (Greenwald, 2012).

Judaismus je rozdělen do několika směrů. Nejprísnejší směr judaismu je ortodoxní, jehož členové přísně dodržují všechny náboženské rituály a zákony. Ortodoxní Židé se podřizují Tóře, která podle nich pochází přímo od Boha a nikdo ji nesmí zpochybňovat. Další přísný směr je ultraortodoxní, který neuznává moderní svět. Poté reformní směr judaismu, který nedodržuje striktně židovské zákony, ale především se soustředí na etiku a na otázky morální a spravedlivé existence. Velký podíl na vytváření reformního judaismu mají změny, kterými procházela židovská komunita v 18. století v Německu. Rabín Abraham Geiger považoval Tóru za věčně špatnou, a proto doporučoval zmírnit nebo úplně zrušit některá nařízení Tóry. Dnes jde o největší větev židovství, která se drží myšlenky, že Tóra nepochází od Boha, ale i přesto si váží jejího náboženského obsahu (Hitchcock, 2016).

Dalším rozšířeným směrem, především v USA je konzervativní směr. Židé vyznávající tento směr judaismu se snaží zachovávat tradice, zvyky, principy, ale mohou se i adaptovat na nové společenské změny. Ve 20. století se judaismus začíná měnit a vzniká moderní směr judaismus. Židé byli nespokojeni svým postavením ve společnosti a rozhodli se svoji nevoli vyjádřit filozoficky, chtěli být rovnocennými občany (Brumlik, 2012).

2.4 Svátky a zvyky v životě Židů

2.4.1 Židovské svátky

Hebrejský kalendář se datuje od roku 3761 př. n. l., od vzniku světa. Křesťanský rok 2020 v hebrejském letopočtu znamená rok 5780. Výpočet křesťanského roku z hebrejského: $(5) 780 + 1240 = 2019$ (Nosek & Damohorská, 2010).

Židovský rok začíná na podzim prvního dne měsíce tišri (měsíc, kdy Židé byli vyvedeni z Egypta), má 12 měsíců, trvá 354 dní, je o 11 dní kratší než sluneční rok 365 dní. Mohlo by se stát, že svátek Pesach, který je spojen s jarem, by mohl za 6 let začít o 2 měsíce dříve než jaro,

proto bylo stanoveno 7 přestupných let (3, 6, 8, 11, 14, 17, 19), kdy se přidává 1 měsíc navíc adar (Lau, 2012).

Vybrány jsou jen nejdůležitější židovské svátky.

Jom kipur

Tento svátek je dnem smíření, ale také obav, protože Bůh odpouští hříchy, aby se mohl nový rok začít s čistým štítem. Židé se oblékají do oděvu bílé barvy, která je symbolem odpuštění hříchů. Během Jom kipur, který trvá 25 hodin, platí přísný zákaz jídla a pití, Židé si smí umýt pouze ruce nebo ušpiněné části těla, ale nesmí se mýt z důvodu potěšení, nosit kožené boty, mazat se krémy a mít manželský styk. Tyto zákazy se ruší, pokud je člověk v ohrožení života (Greenwald, 2012; Nosek a Damohorská, 2010).

Roš ha-šana

Roš ha - šana den soudu, ale i poslední den v roce se slaví kolem září a října. Tento den trvá 48 hodin. V předvečer Roš ha-šana se Židé mohou zprostit slibů, které dali Bohu a nesplnili je. V tento den je zvykem navštívit hroby světců a dát prostředky na dobročinné účely. Den soudu, pokud nepřipadne na šabat, se troubí na šofar. Šofar je beraní roh, který by měl být zahnutý, abychom věděli, že se máme sklonit a kát se před nebeským soudem. Při první večeři se jedí jablka s medem, hlavy jehňat, beranů, ryb a během dne je zakázáno spát. Druhý den žena, která zapaluje svíce a muž, který říká kiduš (požehnání recitované nad vínem) by si měli obléct nové šaty nebo před sebe položit nové ovoce (Greenwald, 2012).

Pesach

Svátek Pesach patří mezi poutní svátky, slaví se od 15. do 21. nisanu. Pesach, je připomínkou odejití Židů z Egypta. Nejdůležitějším projevem svátku Pesach je odstranění kvašeného chleba z domu. Paní domu odstraní vše kvašené a ukryje po domě pár kousků kvašeného chleba, které děti najdou a obřadně spálí 14. nisanu. Židé by neměli používat nádoby, které běžně používají během roku. Pokud si lidé nemůžou dovolit novou sadu nádobí, mohou zajít za rabínem, který nádoby vykošeruje (Nosek a Damohorská, 2010).

Patnáctého nisanu, začíná pesachový seder, kdy rodina usedá k sederovému stolu. Na stole by měly být připraveny 4 poháry červeného vína a pátý pohár pro proroka Elijaha, který je zvěstovatel konečného vykoupení z Egypta. Uprostřed stolu je umístěn sederový talíř, na kterém by neměla chybět holenní kost z jehněte nebo kuřete, která je symbolem Bohovy napřažené paže, při vykoupení Izraele z Egypta. Dále natvrdo uvařené vajíčko, které značí truchlení po zničení Chrámu. Maror, směs ořechů, jablek, datlí, rozinek, symbol malty používané při otročké práci v Egyptě. Karpas, směs zeleniny, která se před konzumací namáčí do slané vody

a hořké byliny. Poslední den Pesachu se rozdělilo Rákosové moře a Izraelité přešli suchou nohou na druhý břeh (Lau, 2012; Blažková, 2018).

Chanuka

Hebrejský výraz Chanuka znamená vysvěcení. Jde o svátek, kdy se oslavuje očištění Chrámu po vyhnání Řeků, Syřanů, a helénistů. Svátek trvá 8 dní, během něhož se používá chanukový svícen, který má 8 ramen. Na něm se první večer zapaluje 1 světlo a každý další večer jedno přidáváme. Na konci svátku svítí všech 8 světel, světlo by nemělo sloužit k jiným účelům než k oznámení zázraku (Stern, 2018).

Na Chanuku je zvykem jíst bramboráky nebo koblihy. Lidé tento svátek využívají k výletům nebo návštěvám příbuzných, protože neplatí zákaz práce (Lau, 2012).

Šabat

Sedmý den týdne, den odpočinku. Šabat má vztah k Desateru, kdy Hospodin vytvářel 1. až 6. den svět a sedmý den odpočíval. Svátek začíná pátečním západem slunce a končí v sobotu večer po východu hvězd. Na šabatový večer se Židé připravují už šestý den. Je povinností se před šabatem vykoupat, umýt si vlasy, ostříhat nehty a obléct si nejlepší šaty. Domov musí zářit čistotou a jídlo by mělo být lepší než v obyčejné dny. Nemělo by se zapomenout i na studium týdenního oddílu Tory (Nosek a Damohorská, 2010).

Během svátku Šabat platí přísný zákaz vykonávání 39 prací například: sklízet, stříhat vlnu, porážet, psát, přenášet předměty, sledovat televizi, telefonovat a zapalovat svíce. Žena je povinna zapálit světlo půl hodiny před pátečním soumrakem. Počet světel je roven počtu členů rodiny. Zapálením světel začíná pro ženu šabat. Pro muže šabat začíná modlitbou nebo západem slunce, záleží, co nastane dříve. Po zapálení světel rodina odchází do synagogy (Stern, 2018).

Po příchodu ze synagogy začíná šabatová hostina. Otec požehná dětem, poté se recituje kiduš (požehnání nad pohárem vína), po kiduš si všichni umyjí ruce a následuje otcovo požehnání nad chalou, kterou rozdělí mezi členy rodiny. K večeři se podává to nejlepší, co si rodina může dovolit. V sobotu ráno před snídaní otec pronáší kiduš, poté rodina odchází do synagogy, před odchodem musí být připraven stůl k obědu. Po obědě rodina odpočívá, věnuje se studiu Tory a muži odchází na odpolední bohoslužbu. Večeře by měla začít před západem slunce. Den končí ceremoniálem Havdalou, kdy Židé přelívají pohár vína na znamení hojnosti, zapalují svíce a připravují snítky vonných bylin (Lau, 2012).

2.4.2 Židovské zvyky

Judaismus má spoustu zvyků a tradic, kterými se dítě učí již od narození, neboť dítě je nositelem tradice, kterou bude následně předávat dalším generacím.

Těhotenství a narození dítěte

Narození dítěte je jednou z nejdůležitějších událostí židovské rodiny. V průběhu těhotenství by měla být žena rozveselována, neměla by smutnit a být rozčilována. Každá komunita, ale vyznává během těhotenství jiné tradice. Například v Kurdistánu se pořádají oslavy v domě budoucí matky, v jiné komunitě se rozvazují všechny uzly a otevírají dveře v průběhu porodu. Všechny komunity, dle Talmudu, ale mají společné jedno. Pokud je život matky ohrožen, může být vyvolán potrat. Po narození dítěte se pořádají oslavy první pátek po porodu. Ale jméno chlapci dostanou až v průběhu obřízky. U dívek probíhá obřad pojmenování v týdnu následujícím po jejím narození, nejčastěji o šabatu (Nosek & Damohorská, 2010).

Brit mila

Brit mila neboli obřízka je první povinností otce, kterou má vůči svému synovi. Je prováděna osmý den po narození dítěte. Pokud je dítě nemocné, lze obřízku oddálit do té doby, než dítě bude zdravé (Lau, 2012).

Obřízka je proces, kdy dojde k odstranění předkožky na pohlavním údu chlapce, mužem zvaným mohel (zbožný praktikující Žid, ovládající chirurgickou hygienu). Měla by být provedena hned z rána, pokud obřízka připadne na den šabatu, je provedena po ranní bohoslužbě před čtením z Tóry. Chlapec je slavnostně oblečen a usazen na klíně svého kmotra (sandeka). Po výkonu prováděným mohelem dítě obdrží jméno. U dívek se obřízka neprovádí (Nosek a Damohorská, 2010).

Pidjon ha-ben

Pidjon ha-ben je židovský rituál, který, spočívá ve vykoupení prvorozeného syna. Jsou dány tři podmínky, kdy prvorozený syn může být vykoupěn. Podmínky zní, že chlapec musí být prvorozený, nenarodil se císařským řezem, otec není kohen (kněz) ani levi, a matka není dcera kohena či leviho (Lau, 2012).

K ceremonii dochází 31. dne po porodu, nesmí se však konat o šabatu a svátcích. Otec si může vybrat, může dát chlapce knězi nebo může svého syna vykoupit. Po vykoupení kohen pronese požehnání, vypije víno z poháru a začne rodinná oslava (Greenwald, 2012).

Podkapitoly 12, a mezery, poslat Tondovi, a rozdělit citace do textu.

Bar micva/ Bat micva

Bar micva doslova znamená syn příkazu. Jde o označení, kdy chlapec dosáhne 13 let věku, tzv. náboženské dospělosti, a je vyvolán k prvnímu čtení Tóry v synagoze. Od 13. narozenin je chlapcovou povinností nosit u sebe tfilin (modlitební řemínky) a talit - modlitební šál, který chlapec, po obřadu bar micva, musí nosit na ranní bohoslužby a o svátcích. Od této

chvíle chlapec nesmí pobývat ve společnosti dívek nebo si nesmí hrát jako dítě, mohl by být terčem posměchu (Lau, 2012).

Bat micva neboli dcera příkazu. Termín označení pro dívku, která dosáhla 12 let věku a nabyla náboženské dospělosti. Na rozdíl od chlapců dívky nečtou z Tóry, ale skládají zkoušku ze zákonů. Po složení zkoušky, recitují biblické pasáže a pořádají rodinné oslavy (Divecký, 2005).

Studium

Jedna z nejdůležitějších hodnot judaismu. Už ve středověku existoval propracovaný školní systém. Děti se do pěti let učili doma, poté docházeli do základní školy a po základní škole mohli docházet do institucí doplňující vzdělání. Učili se hebrejštinu, židovské náboženství, počty, základy obchodování a základy zemského jazyka. Nevzdělanost u židovských mužů neexistovala (Nosek & Damohorská, 2010).

Manželský stav

Manželství, nejhlavnější část života v judaismu vůbec. Pouze z manželského života může být naplněn biblický příkaz „plodte se a množte se“ (Nosek & Damohorská, 2010).

Zasnoubení neboli první stupeň sňatku. V dřívější době Talmud určoval 3 možnosti zasnoubení ženy: peněžní úhradu nevěstě, písemnou smlouvu o zasnoubení nebo sexuální styk. Od této chvíle žádost o ruku mohla být zrušena pouze rozvodem nebo smrtí. V dnešní době budoucí manžel daruje ženě snubní prsten (Zoufalá, 2013).

Před svatebním dnem je ženich o šabatu vyvolán k Tóře a budoucí nevěsta musí poprvé navštívit rituální lázně mikve, aby se očistila před svatební nocí. V den svatby si ženich s nevěstou obléknou nové bílé šaty a nevěsta se zakryje bílým závojem, který ji rabí na pár vteřin odkryje před začátkem obřadu. Obřad probíhá pod chubou (svatební baldachýn), začíná se podepsáním svatební smlouvy (ketuby), poté rabí recituje požehnání nad vínem, ženich navlékne nevěstě prsten a obřad končí rozbitím poháru vína ženichem, jako vzpomínka na zničení Chrámu (Lau, 2012).

2.5 Transkulturní ošetřovatelství

Model Madeleine Leiningerové

Modelu Leiningerové se přezdívá model vycházejícího slunce. Jde o teoreticko-praktický obor, který se zabývá rozdíly a podobnostmi různých kultur. Kultura je soubor naučených nebo osvojených hodnot, postojů či zvyků, které jsou typické pro určitou skupinu lidí. Leiningerová vytvořila první ošetřovatelskou teorii, která je zaměřená na význam kultury v práci sestry.

Členové rozdílných kultur vnímají bolest, zdraví, péči odlišně, pokud sestry pochopí danou kulturu pacienta, budou o pacienta moci lépe pečovat (Kutnohorská, 2013).

Komunikace s pacienty s multikulturním odlišením

Od sestry se očekává, že s pacientem bude komunikovat, protože komunikace je důležitá v každé fázi života, jak verbálně či neverbálně.

S pacientem komunikujeme pomalu, srozumitelně či pomocí obrázků. Po předání informací se pacienta zeptáme, zda všemu porozuměl. Největší problém, ale nastává, pokud pacient mluví jiným jazykem a nemůže vyjádřit problém nebo porozumět instrukcím, vzniká tedy neuspokojení potřeb komunikace mezi sestrou a pacientem, které může vést ke strachu, úzkosti či k smutku. Proto by sestra měla najít tlumočnicka nebo zjistit, zda pacient nehovoří třetím jazykem. (Plevová a kolektiv, 2011).

Měli bychom respektovat náboženské vyznání pacienta, jeho spirituální potřeby jsou pro pacienta důležitější než potřeby biologické. Dále bychom se měli zaměřit na pacientovo vyjadřování bolesti, některé kultury odmítají analgetika či bolest považují za zkoušku.

Měli bychom pacientovi umožnit návštěvy, které jsou pro nemocné velmi důležité. Měli bychom respektovat časy pro modlitby, zajistit ošetřování osobou stejného pohlaví, pokud si to daná kultura vyžaduje (Kopecká, 2015).

2.6 Specifika ošetrovatelské péče

Zdraví je pro Židy velmi důležité, staví se na nejvyšší příčky žebříčku hodnot. Pokud Žid onemocní, musí porušit pravidla, která mu Tóra přikazuje (Tóthová a kolektiv, 2012).

Židé mohou přijímat léky, krev, očkování. Ortodoxní Židé věří, že tělo musí být vráceno do země, proto amputované části těla, musí být navracené rodině, která části pohřbí, proto se ortodoxní Židé nikdy nestanou dárci orgánů (Kelnarová a Matějková, 2014).

Rituální mytí v judaismu

V judaismu je kladen velký důraz na očistu. Hned po probuzení a recitaci Mode ani (poděkování králi za vrácení duše) si Židé musí třikrát střídavě umýt pravou a levou ruku. Omytí se provádí z důvodu, že každý den jsme považováni za nové bytosti, připravené sloužit Stvořiteli. Ruce se musí umýt i před jídlem, po použití toalety, po sundání bot, po sexuálním styku, po česání vlasů nebo stříhání nehtů. (Lau, 2012).

Další důležitá očista během rodinného života a manželství probíhá v rituálních lázních (mikve). Jde o nádrž s přírodní vodou, kde je předepsána určitá výška hladiny vody, hloubka a obsah vody. Do mikve vstupují lidé po kontaktu s mrtvým, znečištění tělní tekutinou nebo žena po menstruaci. Menstruující žena je od muže odloučena a nesmí se svým mužem spát. Pokud

dojde k porušení zákona, muž a žena jsou vyhnáni. Po skončení menstruace se žena musí umýt horkou vodou a pomocí látkového tamponu zjistit, jestli na něm nejsou stopy krve. Pokud je tampon čistý, odpočítává sedm čistých dnů. Po uplynutí sedmi čistých dnů žena navštíví lázně mikve. Žena se musí ve sprše omýt, učesat vlasy, upravit nehty, sundat šperky, vyčistit zuby a až poté přejde do mikve, kde se smí, až po západu slunce, dvakrát celá ponořit. Po návratu domů by měl být muž k ženě pozorný a náklonný (Nosek a Damohorská, 2010).

Kašrut

Kašrut neboli termín pro židovské jídelní předpisy. Tyto předpisy, co se smí a nesmí jíst, jsou rozepsány v Tanachu. Potraviny, které Židé nesmí jíst, jsou označovány termínem trefa. Dalším termínem je slovo parve, které označuje potraviny neutrální (vejce, ryby, ovoce, zelenina), které se mohou pojit s masným i mléčným pokrmem. Potraviny, které jsou čisté a nejsou zakázané, jsou (košer). Dělí se do tří skupin: druhy žijící na zemi, ve vodě a ve vzduchu (Nosek & Damohorská, 2010).

Mezi košer druhy žijící na zemi patří sudokopytníci, kteří jsou zároveň přežvýkavci. Zvířata, ale musí být správně zabita dle halachy rituálním řezníkem zvaným šochet, který získal certifikát odbornosti od rabína. Maso musí být zbaveno krve, tuku, určité žíly a stehenní šlachy. Před konzumací se maso musí důkladně opláchnout vodou a nechat půl hodiny máčet ve vodě. Poté se maso vyndá a posype solí, které z masa pohltní poslední zbytky krve. Po hodině se maso otře a třikrát opláchně. Pokud od porážky uběhlo více než tři dny, maso se nesmí vykošerovat solením, ale opálením nad ohněm (Lau, 2012; Greenwald, 2012).

Vodní živočichové, aby byli košer, musí mít ploutve a šupiny. Nemusí se u nich provádět porážka, solení či opálení, stačí pouze ryby vytáhnout z vody. Na úpravu ryb se nesmí používat nádoby a příbory na přípravu masitých a mléčných produktů, proto ryba je neutrální. Při nákupu ryb je důležité, aby ryba měla na sobě, alespoň malý kousek kůže, abychom poznali, zda měla šupiny. Výrobky z ryb (rybí konzervy) vyžadují certifikát kašrutu (Nosek a Damohorská, 2010).

Druhy žijící ve vzduchu, co jsou košer je většina, proto Tóra podává seznam zakázaných ptáků (orel, sup, krkavec, luňák, pštros, netopýr, čáp, atd.). Nekošer jsou i druhy hmyzu, kromě jednoho druhu kobylek (Lau, 2012).

Mísení masných a mléčných výrobků je přísně zakázané. Při vaření a stolování musí být oddělené nádoby, příbory, ubrusy, dřezy jak na mléčné, tak na masité suroviny. Nádoba, která se stala nekošer (mléková nádoba použita na maso) musí být vykošerována. Nádoby na vaření se košerují vařící vodou, skleněné nádoby se ponořují (Greenwald, 2012).

Po konzumaci masa se musí čekat šest hodin, než se smí jíst mléčný výrobek. Pokud, ale nejdříve sníme mléčný výrobek, už po půl hodině, můžeme jíst masový pokrm. Důležité je si vždy vypláchnout ústa mezi konzumací mléčných a masitých potravin (Lau, 2012).

Narození (viz. kapitola Židovské zvyky)

Potrat

Potrat je dovolený, pokud je ohrožen život matky, protože plod je součástí těla matky, ale není duše (žijící osoba), kterou se stane po narození. Dále pokud je matka odsouzená k popravě nebo v určitých situacích uvedenými rabínem. Halacha (židovský zákon), ale zakazuje potrat v případě, že dítě je nechtěné, rodina má již hodně dětí nebo i když plod bude poškozen (Nosek & Damohorská, 2010).

Úmrtí a pochování zesnulého

V judaismu je věnována velká pozornost o péči nemocného či zesnulého.

Pokud člověk umírá, rodina by měla stát u jeho lůžka a recitovat s ním Viduj. Nemocnému se musí věnovat veškerá pozornost a lékařská péče. Člověk se, ale nesmí dotknout umírajícího, pokud to není nutné, aby mu neuspíšil ke smrti (Lau, 2012).

Po stanovení smrti je mrtvý nechán čtvrt hodiny v klidu, ale nesmí zůstat sám. Mezitím se otevrou všechna okna, voda v domě je vylita ven a po čtvrt hodině se zatlačí oči, tělo položí na podlahu s nohama směřujícíma ke dveřím, ústa se zavážou šátkem, palce u nohy svážou nití a celé tělo se zakryje prostěradlem. U hlavy zesnulého se zapálí svíce na znamení úcty duše, která opouští tělo a informuje se Chevra Kadiša (charitativní židovská organizace), která se postará o dodržení halachických záležitostí pohřbu (Nosek a Damohorská, 2010).

Rodina musí držet smutek za sedm nejbližších příbuzných (otec, matka, syn, dcera, bratr, sestra, manžel/ka). Člověk, který musí truchlit, se nazývá onen, jeho jedinou povinností je doprovodit zesnulého na pohřeb. Onen se v den pohřbu nemodlí, nepokládá tfilin, nejí maso a nepije víno (Greenwald, 2012).

Pohřeb by měl proběhnout do 24 hodin po úmrtí. Tělo před pohřbem je očištěno členy Chevra Kadiša, kteří vysvětlí pozůstalým, jak se mají chovat (truchlící si musí roztrhnout oblečení na znamení smutku). Po roztržení oblečení je zesnulí, oblečen v bílém rubáši, doprovázen na místo pohřbu. Před pohřbením se pronáší chvála, nejlepší vlastnosti a dobré skutky zesnulého (Lau, 2012).

Po uložení mrtvého do hrobu, je tělo zasypáno zemí, pozůstalí recitují kadiš a zpívají El male rachamim (Greenwald, 2012).

Po pohřbení mrtvého nastává období šiva, které trvá sedm dnů. Pozůstalý nesmí jíst maso, pít víno, sprchovat se nebo sedět na židlích, ale mohou projevit smutek v kruhu rodiny. Po sedmi

dnech přichází období šlošim, které trvá 30 dní a platí jediný zákaz radovat se. Truchlení končí po 1 měsíci smutku, po úmrtí rodičů dvanáct měsíců. Na výročí úmrtí (Jahrcajt) se první rok od skonu vztyčuje náhrobek (maceva). Náhrobek se vztyčuje až po roce, aby duše byla co nejdéle spojena s tělem zemřelého (Nosek a Damohorská, 2010).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

V této části jsme se věnovali distribuci dotazníků, zpracování a interpretaci zjištěných informací.

3.1 Stanovení výzkumného vzorku

Respondenti průzkumného šetření byli všeobecné sestry, zdravotničtí asistenti neboli praktické sestry z nemocnice a z rehabilitačního léčebného ústavu v Pardubickém kraji.

Celkový počet respondentů je 75, původně ale bylo zamýšleno 100 respondentů.

3.2 Metodika

Vzhledem k situaci a zákazu návštěv ve zdravotnických zařízeních, která v březnu v České republice nastala, bylo nutné zvolit jinou strategii průzkumu. Z původně plánovaných rozhovorů se zdravotními sestrami byla metodika sběru dat změněna na dotazníky určené všeobecným sestrám a zdravotnickým asistentům nebo-li praktickým sestrám. Kritériem pro vyplnění dotazníku byla pracovní pozice všeobecné sestry, zdravotnického asistenta neboli praktické sestry ve zdravotnickém zařízení.

Dotazník je soubor otázek, které jsou připraveny na určitém formuláři. Dotazník obsahuje všechny problémy, na něž jeho prostřednictvím hledáme odpověď. Otázky dotazníku musí být jednoznačné, aby dovolily pravdivé odpovědi bez obtíží. Dotazník by měl obsahovat i identifikační otázky (věk, pohlaví) neboli nezávislé proměnné. Závislé proměnné představují otázky, které jsou důležité, ke zjištění odpovědí stanoveného výzkumu (Kutnohorská, 2009).

Dotazník nestandardizovaný, vlastní konstrukce obsahuje celkem 26 otázek, z toho jsou 3 identifikační, 1 otevřená a 22 uzavřených. Otázky byly vytvořeny pouze s jednou správnou odpovědí. Dotazník byl anonymní a jeho vyplnění dobrovolné.

Před zahájením průzkumu byla provedena pilotáž. Dotazník byl rozdán 2 všeobecným sestrám a 1 praktické sestře, po jejichž vyplnění a domluvě jsem nechala dotazník v původní verzi.

3.3 Organizace výzkumného šetření

Průzkum probíhal v průběhu měsíce dubna 2020. Před zahájením dotazníkového šetření byly osloveny hlavní sestry, které s průzkumem souhlasily. Dotazníky byly rozeslány do nemocnice Pardubického kraje na interní a chirurgické oddělení. Dále na LDN oddělení a do rehabilitačního léčebného ústavu.

Rozesláno bylo celkem 100 dotazníků, vráceno jich bylo 79, z toho 4 byly vyplněny neúplně. Návratnost byla 79 %.

3.4 Průzkumné otázky

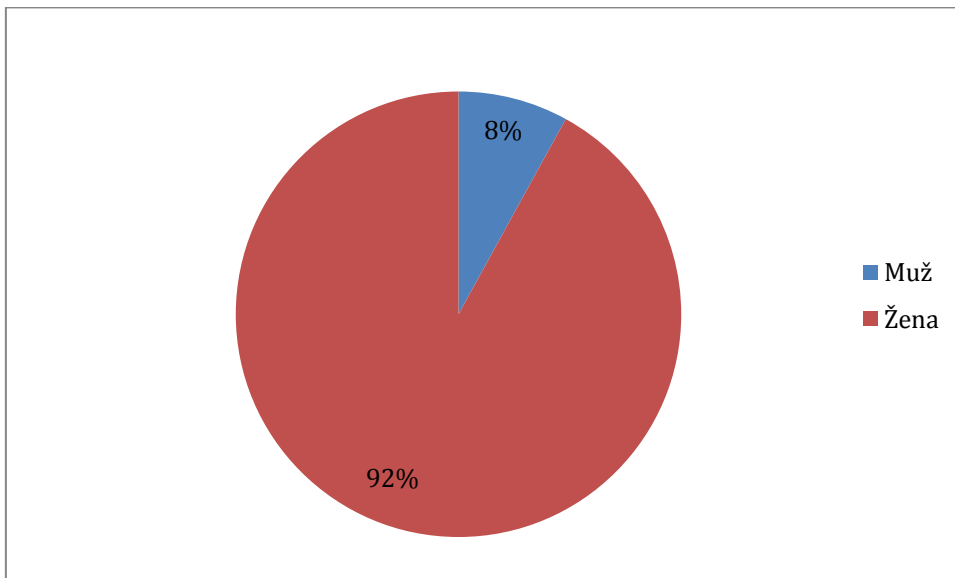
- 1) Mají všeobecné sestry či zdravotničtí asistenti/ praktické sestry přehled o židovských zvycích a tradicích?
- 2) Znají všeobecné sestry, zdravotničtí asistenti/ praktické sestry pojem Chevra Kadiša?
- 3) Mají všeobecné sestry či zdravotničtí asistenti/ praktické sestry přehled o symbolech židovského náboženství?
- 4) Znají všeobecné sestry či zdravotní asistenti/ praktické sestry pojem antisemitismus?

3.5 Zpracování dat

Dotazník byl vytvořen v internetovém programu Survio. Následné zpracování dat bylo provedeno pomocí programů Microsoft Excel a Microsoft Word. Pro přehlednost výsledků bylo použito grafů a tabulek.

3.6 Prezentace průzkumu

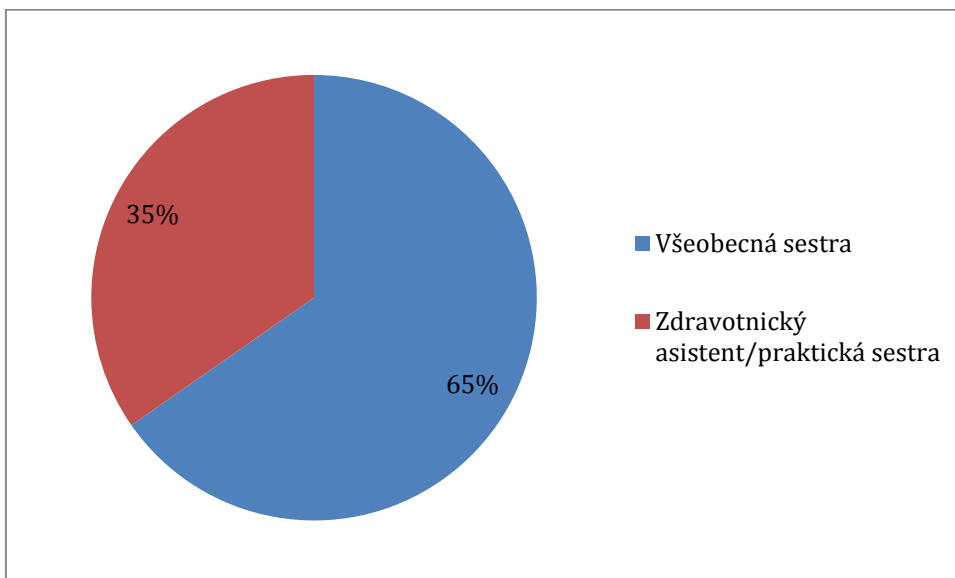
Otázka č. 1: Pohlaví respondentů

Obrázek 1 Graf pohlaví respondentů (Zdroj: vlastní průzkum)

Výzkumu se zúčastnilo 75 respondentů, z toho 69 žen (92 %) a 6 mužů (8 %).

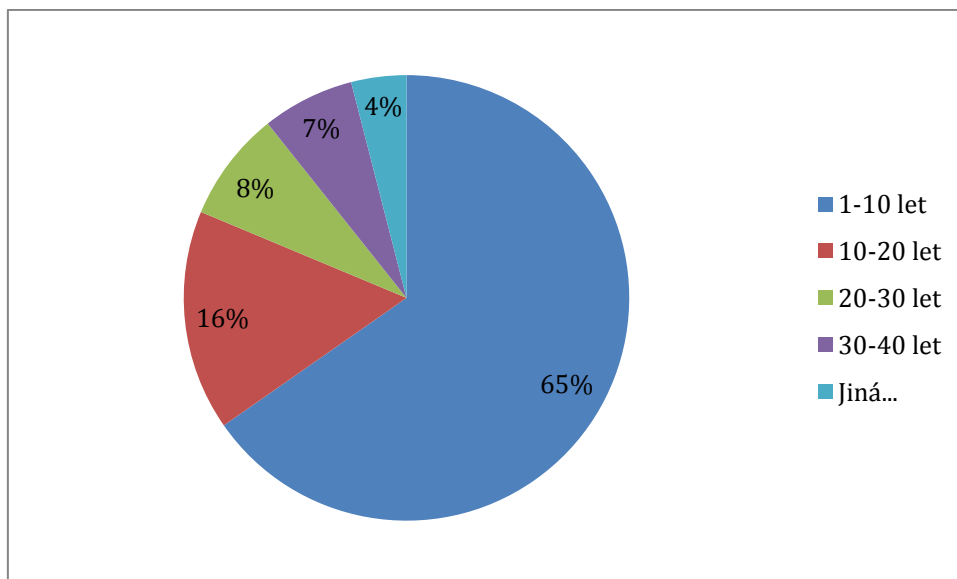
Otázka č. 2: Vaše pracovní zařazení

Obrázek 2 Graf pracovního zařazení (Zdroj: vlastní průzkum)

Z celkového počtu 75 respondentů se zúčastnilo výzkumu 49 všeobecných sester (65 %) a 26 zdravotnických asistentů/praktických sester (35 %).

Otázka č. 3: Jak dlouho pracujete na pozici všeobecné sestry či zdravotnického asistenta/ praktické sestry?

Obrázek 3 Graf délky výkonu povolání (Zdroj: vlastní průzkum)

49 respondentů (65 %) pracuje 1-10 let, 12 respondentů (16 %) 10-20 let, 6 respondentů (8 %) 20-30 let, 5 respondentů (7 %) 30-40 let a 3 respondenti (4 %) zaškrtnli políčko jiné, protože pracují déle než 40 let.

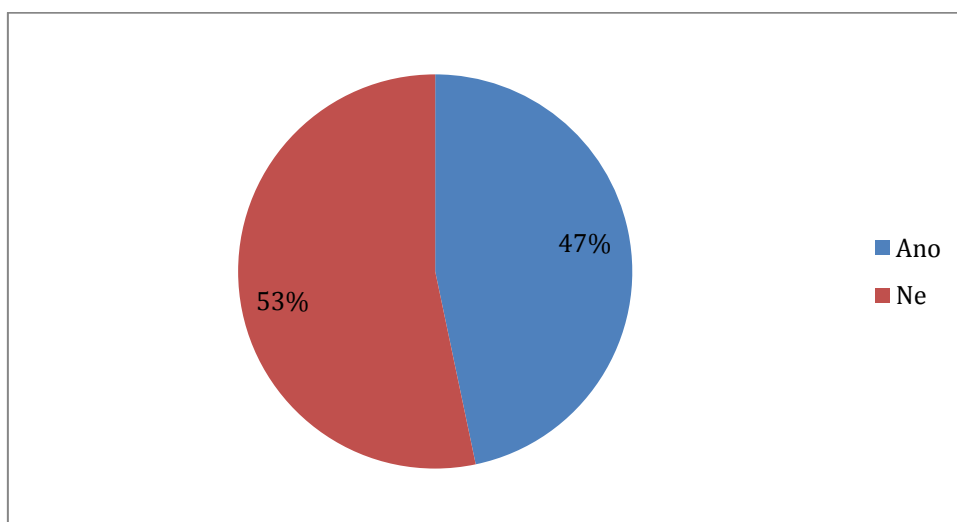
Otázka č. 4: Co se Vám jako první vybaví pod pojmem Žid?

Představa	absolutní četnost	relativní četnost
Náboženství	20	27 %
Koncentrační tábor	9	12 %
2. světová válka	9	12 %
Holocaust	7	9 %
Hvězda	7	9 %
Adolf Hitler	5	7 %
Jarmulka	5	7 %
Člověk	3	4 %
Izrael	3	4 %
Košer potraviny	2	3 %
Genocida	2	3 %
Skrblík	1	1 %
Pravidla	1	1 %
Obřízka	1	1 %
Celkem	75	100 %

Tabulka 1 Představa pod slovem Žid (Zdroj: vlastní průzkum)

20 respondentů (27 %) si představilo pod pojmem Žid „Náboženství“, 9 respondentů (12 %) si představilo „Koncentrační tábory“, dalších 9 respondentů (12 %) si představilo „2. světovou válku“, 7 respondentů (9 %) „Holocaust“, 7 respondentů (9 %) se shodlo na „Hvězdě“, 5 respondentů (7 %) si představilo pod slovem Žid „Adolfa Hitlera“, dalších 5 respondentů (7 %) si představilo „Jarmulku“, 3 respondenti (4 %) si představili „Člověka“, další 3 respondenti (4 %) „Izrael“, 2 respondenti (3 %) si představili „Košer potraviny“, 2 respondenti (3 %) „Genocidu“, 1 respondent (1 %) si představil „Skrblíka“, další 1 respondent (1 %) „Pravidla“ a poslední respondent (1 %) si představil „Obřízku“.

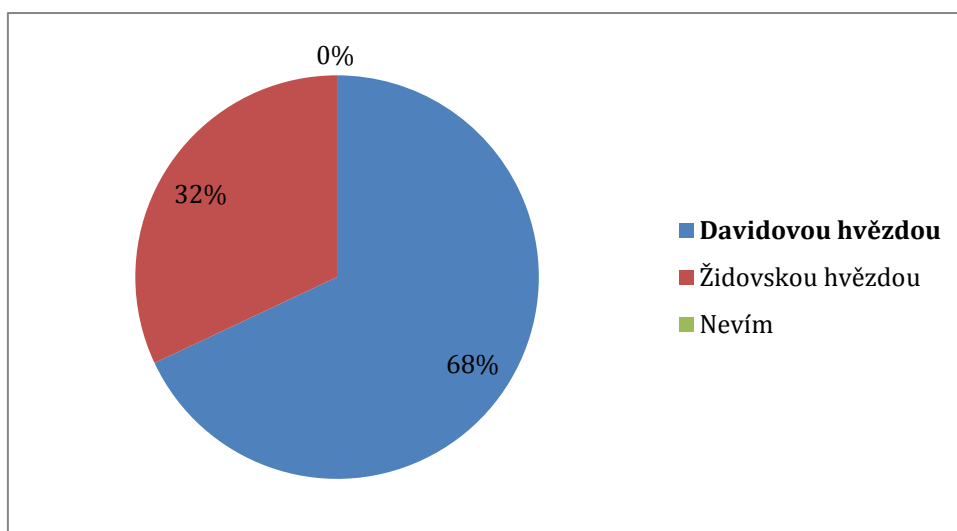
Otázka č. 5: Zajímáte se o holocaust?

Obrázek 4 Graf zájmu o holocaust (Zdroj: vlastní průzkum)

V této otázce respondenti odpovídali na otázku, zda se zajímají o holocaust. Z celkového počtu respondentů se o holocaust zajímá 35 respondentů (47 %), ale větší skupina 40 - ti respondentů (53 %) se o holocaust nezajímá.

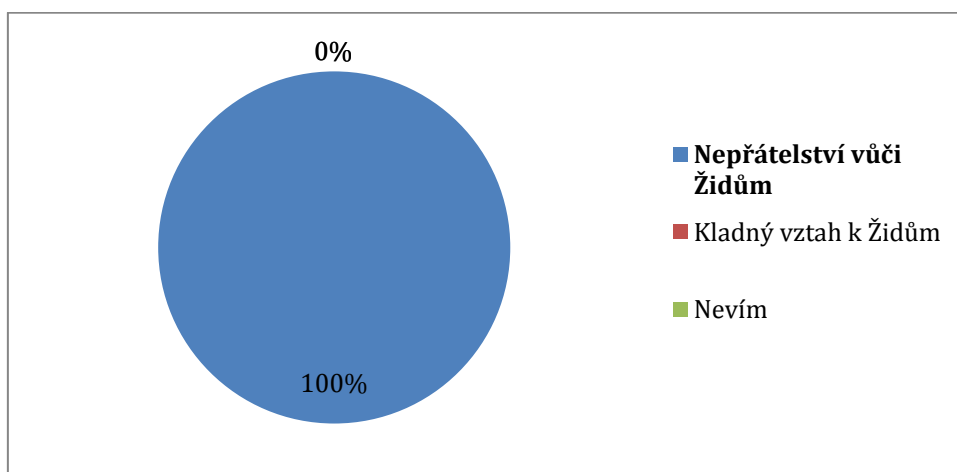
Otázka č. 6: Čím byli Židé za 2. sv. války označováni?

Obrázek 5 Graf označení Židů za 2. sv. války (Zdroj: vlastní průzkum)

Židé byli za druhé světové války označováni Davidovou hvězdou, správnou odpověď vědělo 51 respondentů (68 %), 24 respondentů (32 %) se nechalo splést a zaškrtili nesprávnou odpověď, že Židé byli označováni židovskou hvězdou.

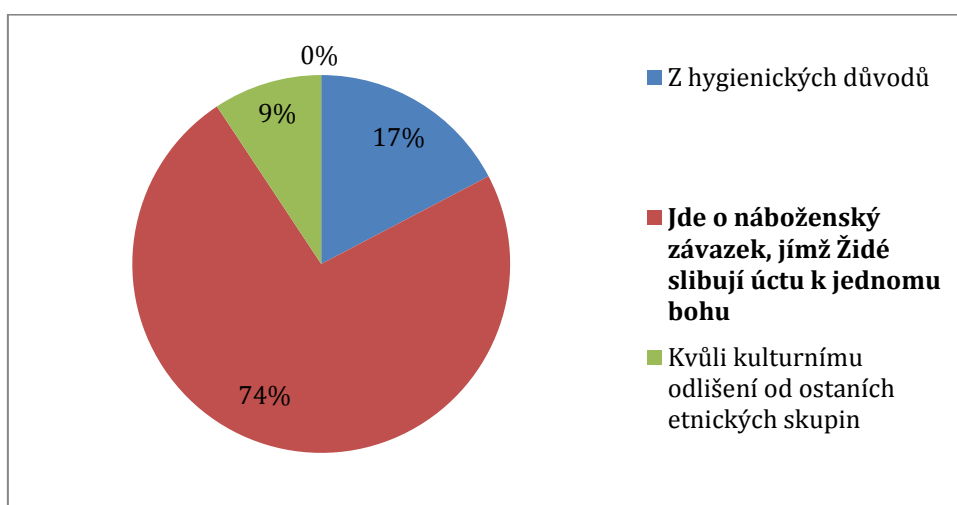
Otázka č. 7: Co znamená pojem antisemitismus?

Obrázek 6 Graf znalosti pojmu antisemitismu (Zdroj: vlastní průzkum)

U této otázky, co znamená antisemitismus, všech 75 respondentů (100 %) odpověděli správně.

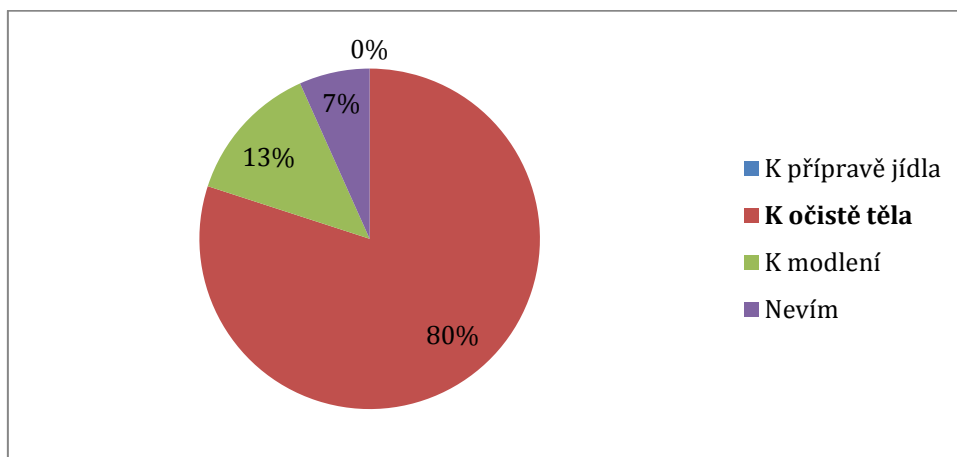
Otázka č. 8: Z jakého hlavního důvodu jsou židovští chlapci obřezáni?

Obrázek 7 Graf pravého důvodu provedení obřízky (Zdroj: vlastní průzkum)

Každý židovský chlapec je v dětství obřezán, slibuje tím úctu pouze k jednomu Bohu. Správnou odpověď vědělo 55 respondentů (74 %), 13 dotazovaných (17 %) si myslelo, že je obřízka prováděna z hygienických důvodů a 7 zbylých (9 %) se domnívalo, že jde o kulturní odlišení.

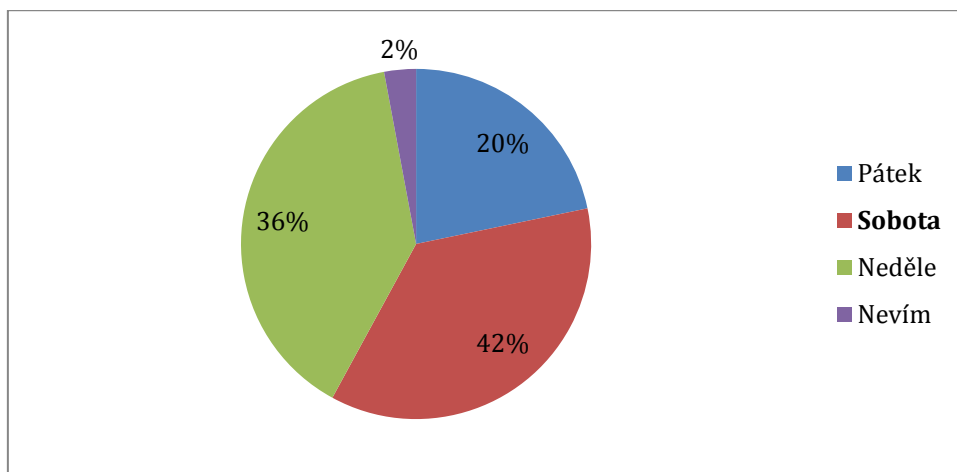
Otázka č. 9: Židé během svého života využívají takzvanou mikve. Víte, k čemu slouží?

Obrázek 8 Graf znalosti pojmu mikve (Zdroj: vlastní průzkum)

Mikve je rituální lázeň, kam se Židé chodí umývat po znečištění tělní tekutinou, po kontaktu s mrtvým či ženy po menstruaci nebo po porodu. Pravdivě odpovědělo 60 respondentů (80 %), 10 dotazovaných (13 %) si myslelo, že mikve slouží k modlení a možnost nevím zaškrtnulo 5 osob (7 %).

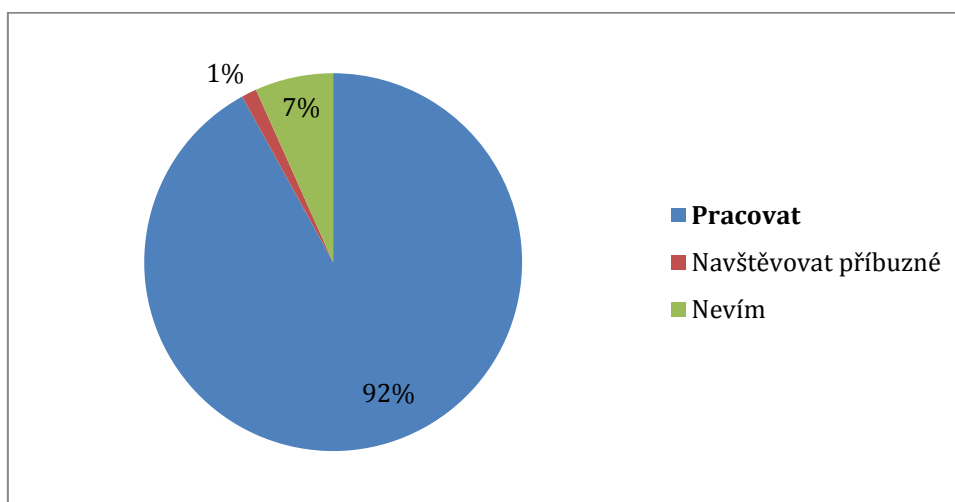
Otázka č. 10: Jaký den v týdnu se slaví svátek šabat?

Obrázek 9 Graf ke dni svátku šabat (Zdroj: vlastní průzkum)

Tato otázka nebyla pro respondenty snadná, ale přesto jich 31 dotazovaných (42 %) zaškrtnulo správnou odpověď, že šabat se slaví v sobotu. Špatně odpovědělo 27 dotazovaných (36 %), kteří si mysleli, že se slaví šabat v neděli, dalších 15 dotazovaných (20 %), že se slaví v pátek a zbylý 2 respondenti (2 %) si s otázkou nevěděli rady.

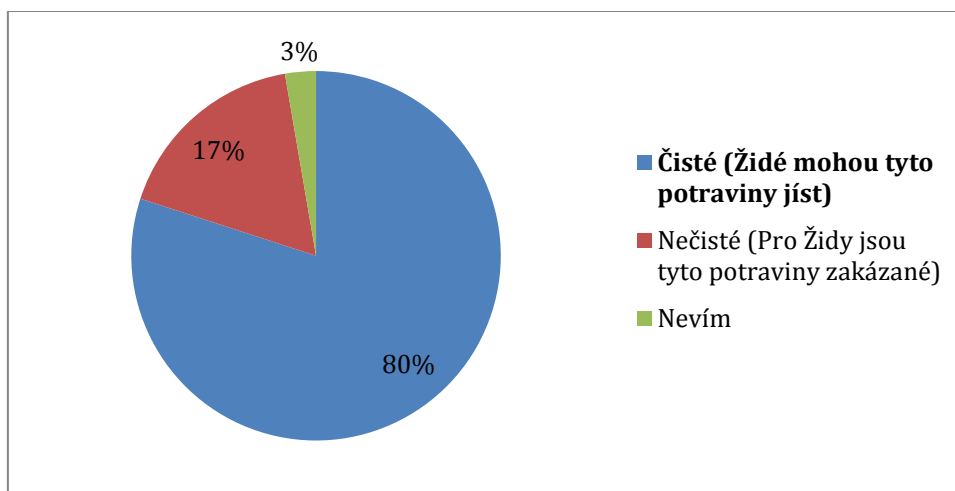
Otázka č. 11: Co je zakázáno dělat o šabatu?

Obrázek 10 Graf šabatového zákazu (Zdroj: vlastní průzkum)

Židé během svátku šabat nesmí pracovat, správně odpovědělo 69 dotazovaných (92 %) 5 respondentů (7 %) uvedlo, že si s otázkou neví rady a zbylý 1 respondent (1 %) si myslel, že nesmí navštěvovat příbuzné.

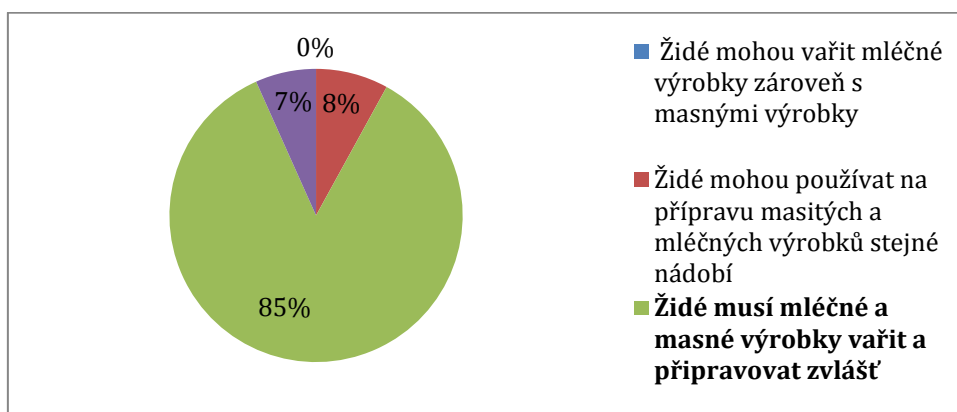
Otázka č. 12: Jaké potraviny jsou označovány košer?

Obrázek 11 Graf znalosti pojmu košer (Zdroj: vlastní průzkum)

V 60-ti případech (80 %) respondenti uvedli správnou odpověď, 13 respondentů (17 %) odpovědělo špatně a 2 respondenti (3 %) zaškrtnuli odpověď „nevím“.

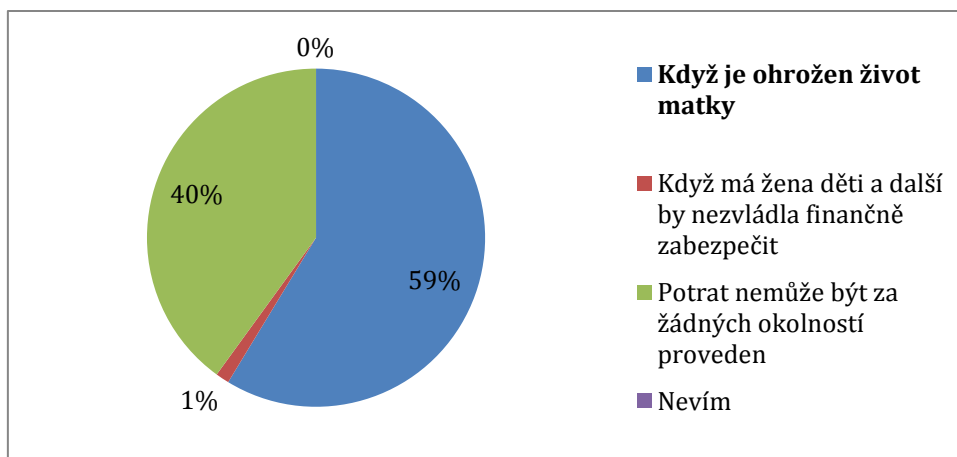
Otázka č. 13: Židovská kuchyně vyžaduje při přípravě jídel přísná pravidla. Víte, která?

Obrázek 12 Graf přípravy jídel (Zdroj: vlastní průzkum)

Znalost pravidel přípravy jídla v židovské kuchyni má 64 respondentů (85 %), 6 respondentů (8 %) považovalo za správnou odpověď použití stejného nádobí na přípravy masných a mléčných výrobků a 5 dotazovaných (7 %) odpověděli, že neví.

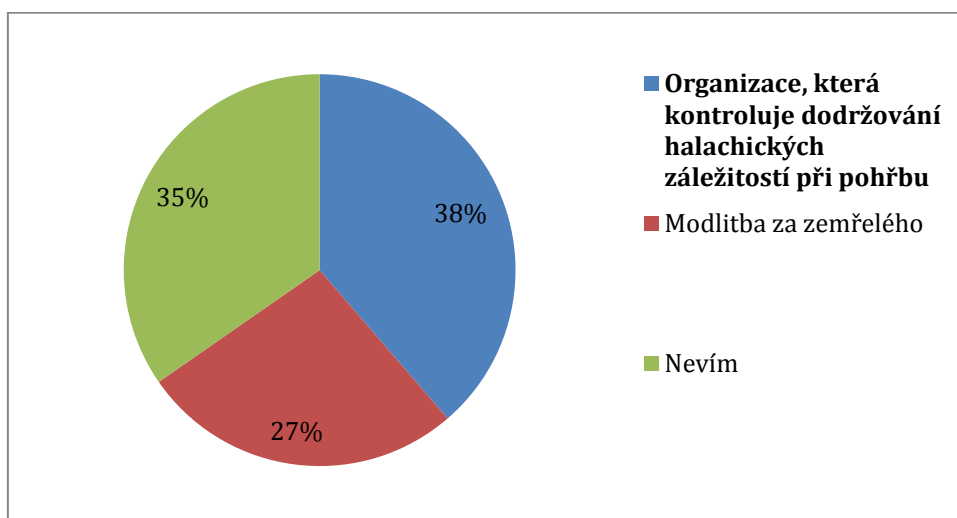
Otázka č. 14: Za jakých okolností smí být proveden potrat u židovských žen?

Obrázek 13 Graf povolení potratů u židovských žen (Zdroj: vlastní průzkum)

Na otázku, zda u židovských žen může být proveden potrat, odpovědělo správně 44 respondentů (59 %), 30 respondentů (40 %) zvolilo odpověď, že potrat nemůže být za žádných okolností proveden a 1 respondent (1 %) zaškrtnl odpověď, že potrat může být proveden, pokud žena nemá dostatek financí pro další dítě. Poslední slovo, ale má vždy židovský náboženský soud, Bejt din.

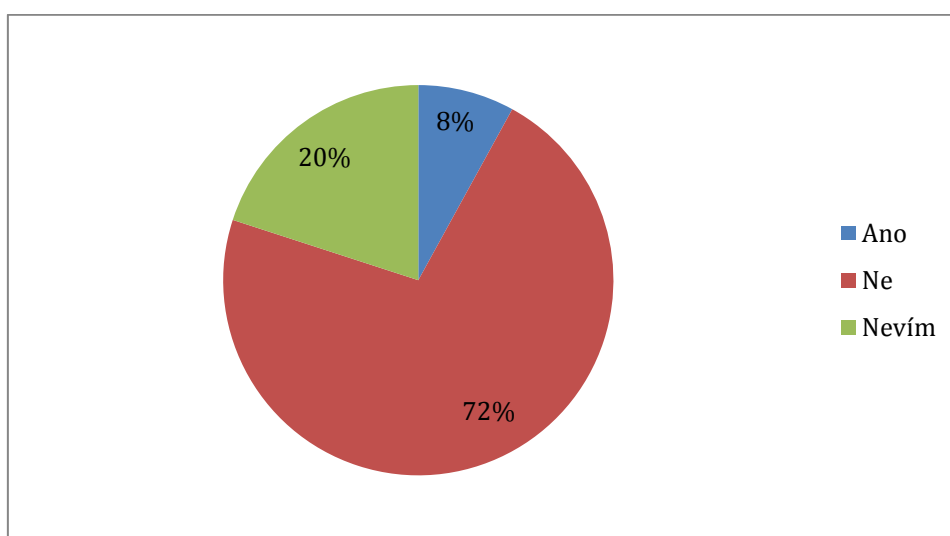
Otázka č. 15: Co je Chevra kadiša?

Obrázek 14 Graf znalosti pojmu Chevra kadiša (Zdroj: vlastní průzkum)

Správnou odpověď uvedlo 29 respondentů (38 %), špatnou odpověď zvolilo 20 respondentů (27 %) a 26 respondentů (35 %) zaškrtnulo odpověď „nevím“.

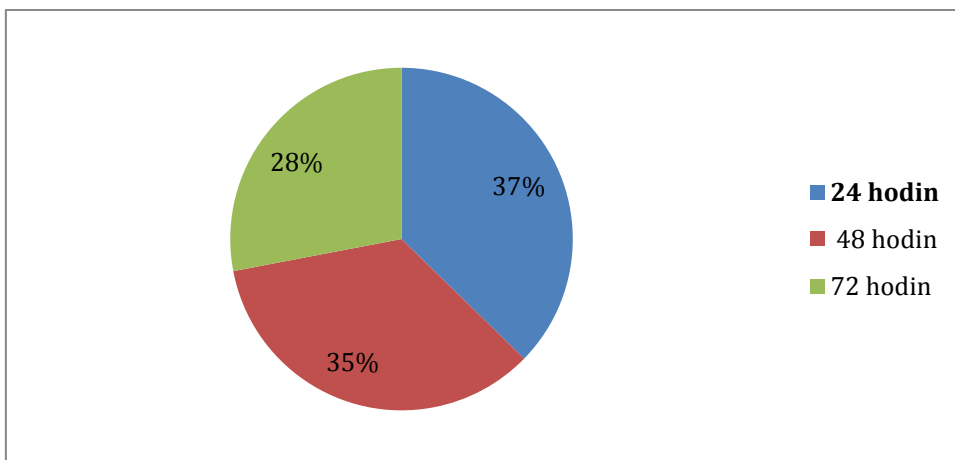
Otázka č. 16: Souhlasí Židé s provedením kremace?

Obrázek 15 Graf souhlasu kremace Židů (Zdroj: vlastní průzkum)

Židovská pravidla zakazují kremaci zemřelého, skupina 54 respondentů (72 %) zaškrtnula správnou odpověď „ne“ Židé s kremací nesouhlasí, 6 dotazovaných (8 %) uvedlo, že Židé s kremací souhlasí a 15 respondentů (20 %) si nevědělo s otázkou rady.

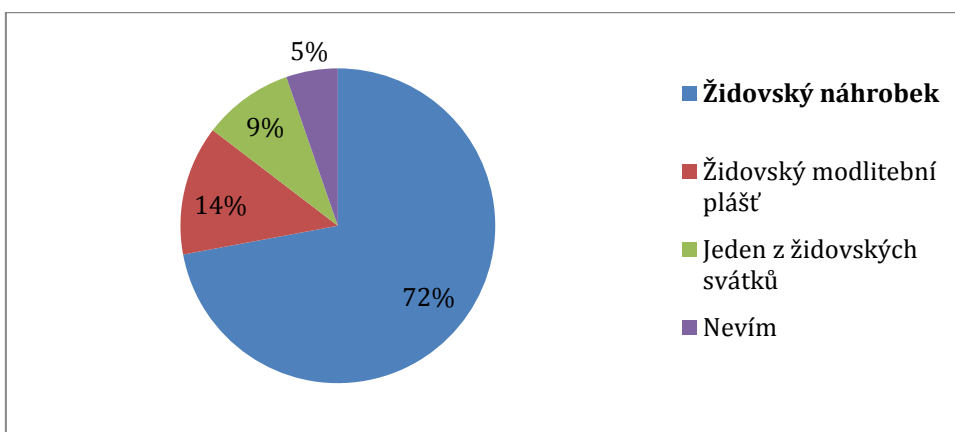
Otázka č. 17: Kolik hodin od smrti osoby židovského vyznání do jeho pohřbení může maximálně uplynout?

Obrázek 16 Graf pohřbení osoby židovského vyznání (Zdroj: vlastní průzkum)

28 respondentů (37 %) zvolilo správnou odpověď, maximální doba od stanovení smrti do pohřbení je 24 hodin, 26 respondentů (35 %) uvedlo odpověď „48 hodin“ a 21 respondentů (28 %) zvolilo odpověď „72 hodin“.

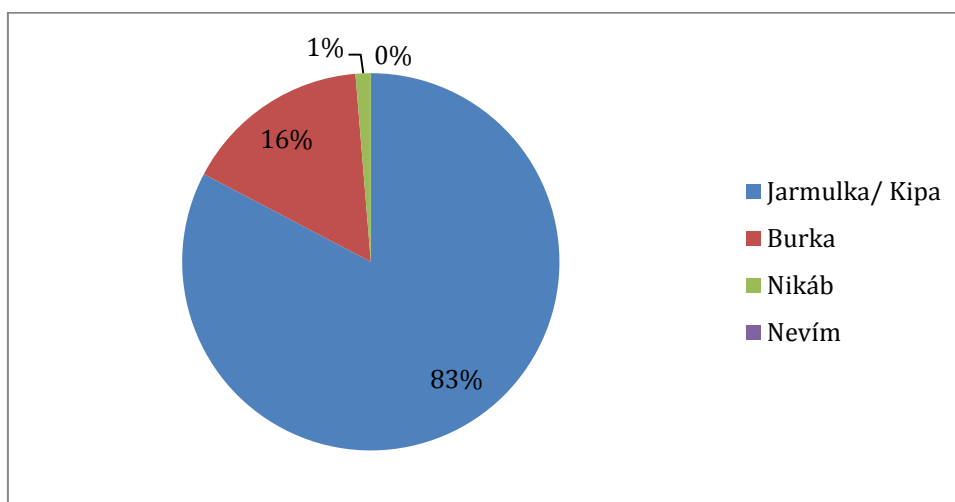
Otázka č. 18: Co je to maceva?

Obrázek 17 Graf znalosti pojmu maceva (Zdroj: vlastní průzkum)

V 54 případech (72 %) respondenti uvedli, že maceva je židovský náhrobek, tedy správnou odpověď, 10 respondentů (14 %) si myslelo, že se jedná o židovský modlitební plášť, 7 respondentů (9 %) si myslelo, že jde o jeden z židovských svátků a 4 respondenti (5 %) zvolili odpověď „nevím“.

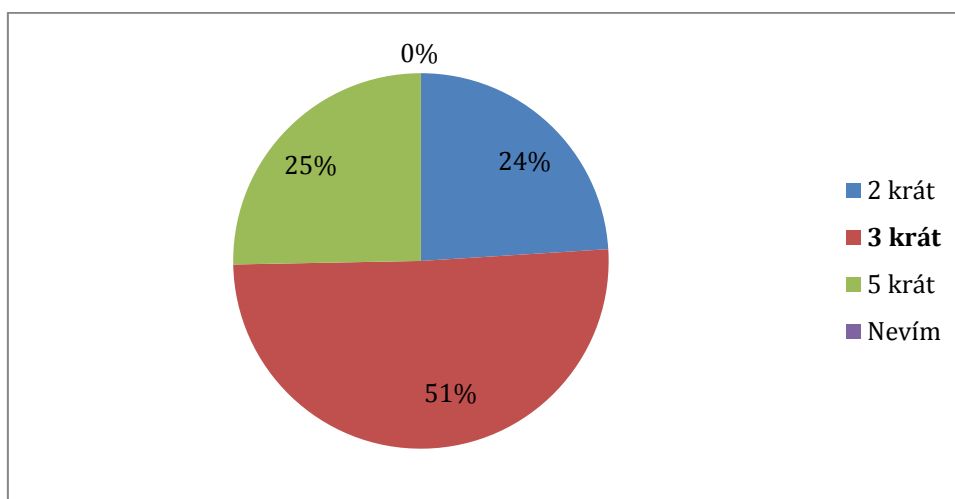
Otázka č. 19: Jak se nazývá pokrývka hlavy u muže židovského vyznání?

Obrázek 18 Graf určující označení židovské pokrývky hlavy u muže židovského vyznání (Zdroj: vlastní průzkum)

62 dotazovaných (83 %) uvedlo správnou odpověď, 12 respondentů (16 %) se zmýlilo a zvolilo odpověď „burka“ a 1 respondent (1 %) zvolil odpověď „nikáb“.

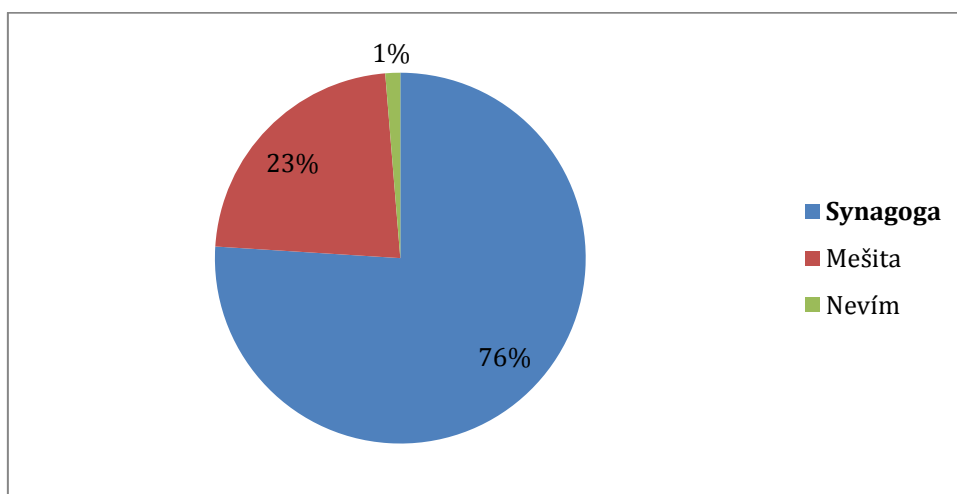
Otázka č. 20: Kolikrát se Židé za den modlí?

Obrázek 19 Graf počtu modliteb v judaismu za jeden den (Zdroj: vlastní průzkum)

U této otázky 38 dotazovaných (51 %) uvedlo správnou variantu, že se Židé za den modlí celkem třikrát, 19 dotazovaných zvolilo variantu „5 krát“ a zbylých 18 respondentů (24 %) zvolilo variantu „2krát“.

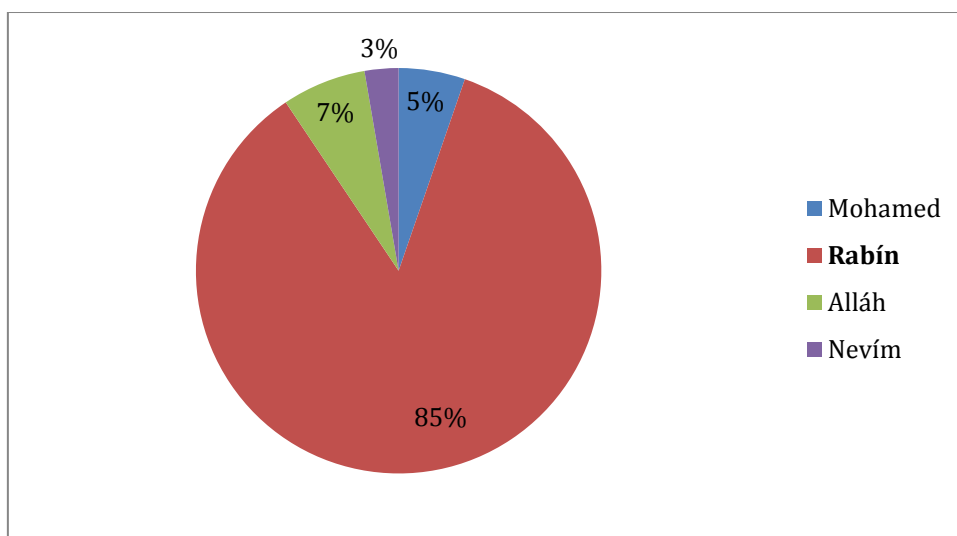
Otázka č. 21: Jak se nazývá židovská modlitebna?

Obrázek 20 Graf názvu židovské modlitebny (Zdroj: vlastní průzkum)

Židovská modlitebna se nazývá synagoga, 57 respondentů (76 %) znalo správnou odpověď, 17 respondentů zvolilo odpověď „mešita“ a 1 respondent (1 %) neznal správnou odpověď, proto uvedl odpověď „nevím“.

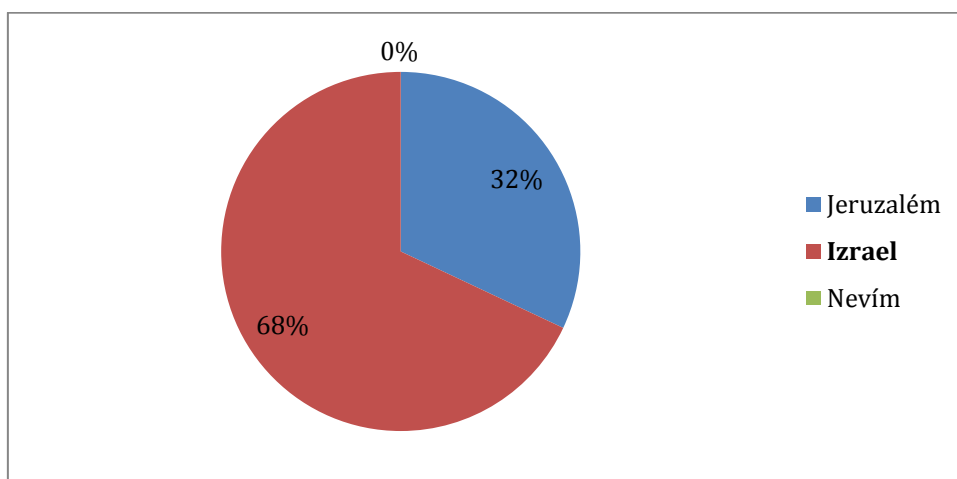
Otázka č. 22: Jak se nazývá nejvyšší židovský duchovní?

Obrázek 21 Graf pojmenování židovského duchovního (Zdroj: vlastní průzkum)

Nejvyšší židovský duchovní se nazývá rabín, více jak polovina respondentů 64 (85 %) uvedla správnou odpověď, 5 respondentů (7 %) zvolilo variantu „Alláh“, 4 respondenti (5 %) zvolili variantu „Mohamed“ a 2 respondenti (3 %) odpověděli, že správnou variantu nevědí.

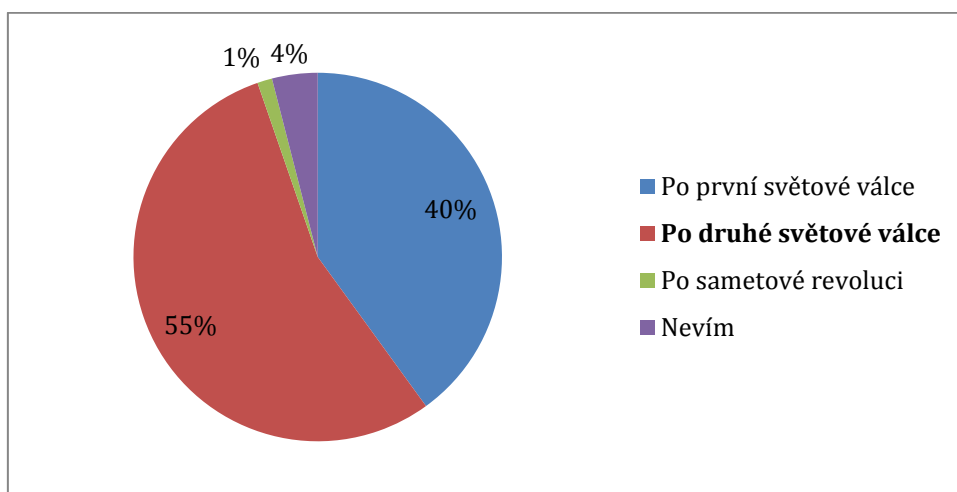
Otázka č. 23: Jak se nazývá židovský stát?

Obrázek 22 Graf názvu židovského státu (Zdroj: vlastní průzkum)

Židovský stát Izrael je stát ležící na Blízkém východě, správnou odpověď vědělo 51 respondentů (68 %), 24 respondentů (32 %) zvolilo druhou odpověď „Jeruzalém“.

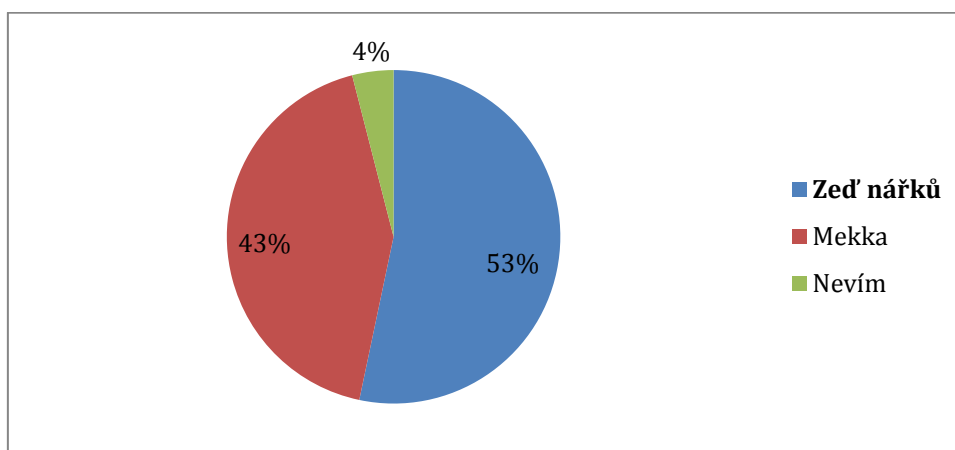
Otázka č. 24: Kdy vznikl židovský stát?

Obrázek 23 Graf vzniku židovského státu (Zdroj: vlastní průzkum)

Židovský stát vznikl po druhé světové válce v roce 1948 po rozdělení Palestiny na arabský a židovský stát, 41 respondentů (55 %) zvolilo správnou variantu, 30 respondentů (40 %) zvolilo variantu „po první světové válce“, 1 respondent (1 %) zvolil variantu „po sametové revoluci“ a 3 respondenti (4 %) zvolili variantu „nevím“.

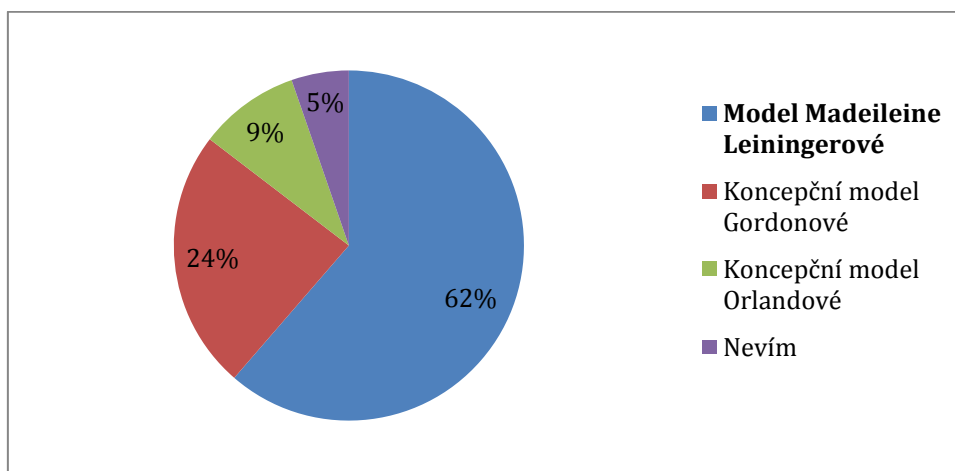
Otázka č. 25: Jak se jmenuje nejposvátnější židovské místo v Jeruzalémě?

Obrázek 24 Graf nejposvátnějšího židovského místa v Jeruzalémě (Zdroj: vlastní průzkum)

Správnou odpověď „Zed' nářků“ uvedlo 40 dotazovaných (53 %), 32 dotazovaných (43 %) uvedlo odpověď „Mekka“ a 3 dotazovaní (4 %) uvedli odpověď „nevím“.

Otázka č. 26: Jaký ošetrovatelský model byste použili u židovského pacienta?

Obrázek 25 Graf ošetrovatelského modelu (Zdroj: vlastní průzkum)

Ošetrovatelskému modelu Madeileine Leiningerové se přezdívá „Model vycházejícího slunce“, 46 respondentů (62 %) zvolilo tento správný model, 18 respondentů (24 %) zvolilo „Koncepční model Gordonové“, 7 respondentů (9 %) zvolilo „Koncepční model Orlandové“ a 4 respondenti (5 %) zvolili odpověď „nevím“.

4 DISKUZE

Průzkumná část se zabývá povědomím všeobecných sester, zdravotnických asistentů/ praktických sester o specifických ošetrovatelské péče u pacienta židovského vyznání. Získané výsledky jsme porovnávali s ostatními zdroji, které řeší podobné téma.

1. Průzkumná otázka: Mají všeobecné sestry či zdravotničtí asistenti/ praktické sestry přehled o židovských zvycích a tradicích?

K této průzkumné otázce se vztahují dotazníkové otázky č. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16 a 17. V otázkách zjišťujeme, zda všeobecné sestry a zdravotničtí asistenti/praktické sestry, mají přehled o židovských zvycích a tradicích, na jejichž dodržování někteří židovští pacienti lpí.

V otázce č. 8 jsme se respondentů ptali, zda znají hlavní důvod provedení obřízky u židovských chlapců. Porovnali jsme otázku č. 8 s otázkou: „Víte, jaký je pravý účel obřízky?“, kterou zvolila ve své bakalářské práci i Jana Zábojníková (Zábojníková, 2012).

V jejím průzkumu uvedlo správnou odpověď 14 respondentů z celkového počtu 74 dotazovaných. Zjistili jsme, že si naši respondenti vedli o něco lépe a správnou odpověď uvedlo více jak polovina respondentů. Při porovnání našeho průzkumu s prací Zábojníkové se výsledky výrazně liší.

Mnoho nemocnic odmítá provádět obřízku z důvodu, že je bolestivá a poškozuje práva dětí. Ministerstvo zdravotnictví ve Spojených státech tento zákrok, ale podpořilo. Ve Švédsku je obřízka zplodlatněna a musí být prováděna za přítomnosti lékaře a totéž platí i v Norsku. Někteří představitelé OSN a bývalý předseda Evropské komise José Barroso obřízku uznávají, protože je součástí svobody náboženského vyznání (Zbavitelová, 2014).

Vědecký časopis The Lancet zveřejnil studii (The Lancet, 2017), která se zabývala vztahem mezi obřízkou a virem HIV u Tanzanců. Tato práce prokázala, že u obřezaných mužů je menší riziko nákazy virem HIV a, že duchovní mají velký vliv na muže při rozhodování o provedení obřízky.

V deváté otázce jsme zjišťovali znalost pojmu mikve. Dle Valerie Tóthové je mikve, rituální lázeň, jedním z nejdůležitějších předpokladů zbožného života, kam se Židé chodí jedenkrát týdně vykoupat. Aby koupel byla správně provedena, musí se Židé koupat bez oblečení, šperků a musí mít ponořené celé tělo, aby se očistil každý kousek těla. Především do lázní dochází židovské ženy po menstruaci, před svatbou či po porodu (Tóthová & kolektiv, 2012).

Otázky deset a jedenáct se zabývají oslavou dne svátku Šabat. V otázce č. 10 jsme se respondentů ptali, zda vědí, jaký den v týdnu se slaví svátek Šabat. Zjistili jsme, že 31 respondentů ví, že svátek Šabat se slaví každou sobotu a v otázce č. 11 devětašedesát respondentů uvedlo, že během svátku Šabat se nesmí pracovat. Otázku č. 11 jsme porovnali s bakalářskou prací Jany Zábojníkové (Zábojníková, 2012). Zábojníková zjistila, že 53 respondentů znalo správnou odpověď. Z tohoto šetření plyne, že výsledky mého průzkumu a průzkumu Zábojníkové se liší.

V dalších dvou otázkách se zabýváme pravidly židovské kuchyně. V otázce č. 12 jsme zjišťovali, zda dotazovaní znají termín košer a v otázce č. 13 respondenti měli odpovídat na otázku týkající se vaření mléčných a masných výrobků. Dle Noska a Damohorské jsou potraviny označovány košer čisté, tedy Židé je mohou jíst (Nosek a Damohorská, 2010).

V další dotazníkové otázce č. 16, v níž jsme zjišťovali informovanost respondentů s provedením kremace u člověka židovského vyznání, jsme zjistili, že 54 respondentů uvedlo správnou odpověď, že Židé s kremací nesouhlasí. Dle Smejkal a Schelové pohřbení zemřelého do země patří k základnímu předpisu v judaismu. Zemřelý musí být pohřben do 24 hodin po stanovení smrti (Smejkal a Schelová, 2011). Do kolika hodin musí být zemřelý pohřbený, jsme se ptali i našich respondentů v otázce č. 17, která nebyla pro respondenty snadná, přesto 28 respondentů uvedlo správnou odpověď.

2. Průzkumná otázka: Znají všeobecné sestry, zdravotničtí asistenti/ praktické sestry pojem Chevra Kadiša?

K druhé průzkumné otázce se vztahuje dotazníková otázka č. 15, ve které jsme se respondentů ptali, zda znají pojem Chevra Kadiša. Pod pojmem Chevra Kadiša se skrývá organizace, která pomáhá rodině zemřelého s dodržováním halachických pravidel při pohřbívání. Správně odpovědělo 29 respondentů. Z tohoto výsledku můžeme usoudit, že organizace není mezi respondenty příliš známá a někdo o ni slyšel i poprvé. Porovnali jsme výsledky otázky č. 15 s šetřením Markéty Kopecké (Kopecká, 2017), která se ve své bakalářské práci respondentů ptá, zda znají pojem Chevra Kadiša. Zjistila, že 62 respondentů tento pojem zná a dokáže ho i vysvětlit. Musíme podotknout, že výsledky šetření se výrazně liší.

Na pohřební bratrstvo Chevra Kadiša a rituály s pohřbíváním se zaměřila i Reifová Gabriela. Reifová zmapovala tradice a rituály pohřbívání v pražské židovské obci a zjistila, že nejde pouze o rozloučení se s mrtvým, ale o přípravu zemřelého na příchod spasitele. Všechny židovské tradice a rituály byly vytvořeny k posílení soudržnosti židovských komunit (Reifová, 2015).

3. Průzkumná otázka: Mají všeobecné sestry či zdravotničtí asistenti/ praktické sestry přehled o symbolech židovského náboženství?

K této průzkumné otázce se vztahují otázky č. 19,21,22. Začneme otázkou 19, kde jsme se respondentů ptali, zda znají název pokrývky hlavy, kterou židovští muži používají při modlení. Správnou odpověď, jarmulka/ kipa, vědělo více jak polovina dotazovaných (83 %). Podobnou otázku zvolila ve své práci i Adéla Nohová (Nohová, 2015), která se zabývala informovaností respondentů základních škol v okolí Třebíče o židovské čtvrti v Třebíči a židovském náboženství. Na otázku „Slouží jarmulka jako pokrývka hlavy?“ odpovědělo správně 78 % žáků z vesnických škol a 54 % žáků z městských škol. Výsledky mého průzkumu a průzkumu Nohové se liší, ale může to být způsobeno rozdílným věkem a vzděláním respondentů.

U otázky č. 21: „Jak se nazývá židovská modlitebna?“ sedmapadesát respondentů uvedlo správnou odpověď „synagoga“. Synagoga vytváří místo, kde se Židé schází a tráví zde spolu velkou část svého života. Měla by být umístěna v každé židovské obci, protože během svátku Šabat Židé nemohou využívat dopravní prostředky (Tóthová & kolektiv, 2012).

U otázky č. 22 jsme se respondentů ptali: „Jak se nazývá nejvyšší židovský duchovní?“. Čtyřiašedesát dotazovaných zvolilo správnou odpověď „Rabín“, který je duchovní vůdce židovské obce. Jde o člověka, který má velký přehled o židovském zákoně, zvycích i dějinách. V České republice je vrchní zemský rabín Karol Sidon. Sidon se narodil v roce 1942, stal se dramatikem a prozaikem, v roce 2019 získal Státní cenu za literaturu za své knihy Sen o mém otci a Sen o mně (Stemberger, 2012; Vondrouš, 2019).

4. Průzkumná otázka: Znají všeobecné sestry či zdravotní asistenti/ praktické sestry pojem antisemitismus?

Tato průzkumná otázka vychází z otázky č. 7 „Co znamená pojem antisemitismus?“. Židé se s antisemitismem setkávají už od nepaměti. Samotný termín antisemitismus, ale vznikl až v 19. století Wilhelmem Marrem. Otázku jsme zvolili z důvodu, že i přes informovanost lidí, jaké hrůzné věci se děly za druhé světové války se s antisemitismem bohužel setkáváme i v dnešní době. S touto otázkou neměli respondenti žádný problém, všichni dotazovaní znali správnou odpověď. Výsledky jsem porovnála s diplomovou prací Jany Caldové (Caldová, 2014), která se zabývala antisemitismem ve zdravotnictví, v jejímž šetření 791 respondentů uvedlo správnou odpověď, že jde o nepřátelství vůči Židům.

Na základě nárůstu násilí na Židech byla zřízena, v roce 2019, mezinárodní koalice starostů pro boj proti antisemitismu a hnutí BDS - The Boycott, Divestment, Sanctions (Kempinski, 2019).

5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z dotazníkového šetření jsme zjistili, že všeobecné sestry a zdravotničtí asistenti/praktické sestry nemají velký přehled o židovské historii, zvycích, tradicích a specifikách při ošetřování, které se pojí s tímto náboženstvím. Proto jsme vytvořili informační leták, který by mohl posloužit zdravotnickým pracovníkům či studentům zdravotnických oborů jako návod při ošetřování pacienta židovského vyznání.

Leták by bylo vhodné umístit do nemocnic, rehabilitačních ústavů, středních a vysokých škol či vytvořit článek popisující specifika ošetřování pacienta židovského původu, který by mohl být umístěn do časopisu určeného zdravotnickým pracovníkům.

6 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá specifiky ošetrovatelské péče židovského náboženství. Na začátku bakalářské práce jsme si vymezili cíle, na které jsme hledali odpovědi v dotazníkovém šetření. Cílem naší práce bylo zjistit povědomí všeobecných sester a zdravotnických asistentů/praktických sester o židovské historii, zvycích, tradicích a specifikách při ošetřování, které se pojí s tímto náboženstvím.

V teoretické části jsme vytvořili pro čtenáře přehledný text o židovské historii, zvycích, tradicích a specifikách ošetrovatelské péče.

V praktické části byly shrnuty výsledky naší práce. K dotazníkovým otázkám byly vytvořeny koláčové grafy a v jedné dotazníkové otázce byla vytvořena tabulka pro přehlednost získaných výsledků. Skupinu respondentů tvořily všeobecné sestry a zdravotničtí asistenti/praktické sestry, kteří pracují na interním, chirurgickém, LDN oddělení a v rehabilitačním ústavu. Po shrnutí získaných výsledků jsme zjistili, že vytyčených cílů se nám podařilo dosáhnout.

Z našeho šetření jsme zjistili, že všeobecné sestry, zdravotničtí asistenti/ praktické sestry nemají velký přehled o židovském náboženství, proto naším posledním stanoveným cílem bylo vytvořit informační leták zaměřený především na specifika ošetřování židovského pacienta, který bude rozdán do nemocnic a ústavů, aby zdravotničtí pracovníci či studenti zdravotnických oborů měli širší přehled o židovském náboženství, nebo si mohli doplnit chybějící informace o dané kultuře. Z celkového hlediska bychom měli věnovat větší pozornost transkulturnímu ošetrovatelství, kterému není ve školách věnováno příliš času, přestože cizinců v naší zemi stále přibývá. Dále se snažit vyhovět zvyklostem dané kultury, neplánovat vyšetření či procedury v čase určené modlitbám či respektovat zákaz práce o svátku šabat. Měli bychom se zaměřit na

vnímání zdraví a bolesti, na péči u umírajícího pacienta, na hygienické zvyklosti či stravovací návyky, které pacientova kultura uznává. Proto jsme vytvořili informační leták, který obsahuje malé shrnutí základních pilířů židovské víry.

Díky bakalářské práci, jsem získala mnoho nových informací o dané kultuře, které se mi v budoucnosti jako studentce oboru všeobecné sestry při ošetřování pacienta židovského vyznání budou nesmírně hodit. Bohužel jsem se při realizaci praktické výuky nesetkala s pacientem tohoto vyznání, ale kdybych se setkala, budu mu schopna poskytnout kvalitní ošetrovatelskou péči či se se svými znalostmi podělit s ostatními kolegy.

7 POUŽITÁ LITERATURA

1. BAXTER, Ian. *Tábor smrti Osvětim: Unikátní fotografie z válečných archivů*. Jota, 2013. ISBN 978-80-7462-416-2
2. BLAŽKOVÁ, Eliška. *Haredim*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2018. ISBN 978-80-7454-795-9
3. BRUMLIK, Micha. *Judaismus*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-2478-158-7
4. DIVECKÝ, Jan. *Židovské svátky: Kalendář od Pesachu do Purinu*. 1. vyd. P3K, 2005. ISBN 978-80-903584-3-0
5. EMMERT, František. *Holocaust*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2018. ISBN 978-80-204-4817-0
6. GOODMAN, Martin. *A History of Judaism*. Great Britain: Penquin Books, 2019. ISBN 978-0-141-03821-6
7. GREENWALD, Rabi Ze'ev. *Ša'arej halacha*. 1. vyd. Praha: Agadah, 2012. ISBN 978-80-87571-02-6.
8. HAWKINS, John. *Příběh náboženství*. Praha: Dobrovský s. r. o., 2017. ISBN 978-80-7390-888-1
9. HITCHCOCK, Andrew. *Synagoga Satanova*. Žďár nad Sázavou: Bodyart Press, 2016. ISBN 978-80-904365-2-7hb
10. KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. *Psychologie a komunikace pro zdravotnické asistenty 4. ročník*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5203-7
11. KEMP, Hugh. *ABC světových náboženství*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. ISBN 978-80-87287-65-1
12. KOPECKÁ, Illona. *Psychologie 3 díl: Učebnice pro obor sociální činnosti*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3877-2
13. KRYL, Miroslav a kolektiv. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2011. ISBN 978-80-7239-262-9
14. KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství: pro praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4413-1
15. KUTNOHORSKÁ, Jana. *Výzkum v ošetřovatelství*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2713-4.
16. LAU, Jisra'el Me'ir. *Praktický judaismus*. Praha: P3K, 2012. ISBN 978-80-87343-09-8
17. PLEVOVÁ, Ilona a kolektiv. *Ošetřovatelství II*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3558-0

18. NOSEK, Bedřich a Pavla, DAMOHORSKÁ. *Židovské tradice a zvyky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-2996-4
19. SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ. *Velký lexikon společenského chování*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3650-1
20. STEMBERGER, Günter. *Klasické židovství*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-185-2
21. STERN, Marc. *Svátky v životě Židů*. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7021-551-7
22. TÓTHOVÁ, Valérie a kolektiv. *Kulturně kompetentní péče u vybraných minoritních skupin*. 1. vyd. Praha: Triton, 2012. ISBN: 978-80-7387-645-6
23. ZOUFALÁ, Marcela. *Judaismus a ženy v Izraeli*. Praha, Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2039-8.

Online:

1. KEMPINSKI, Yoni. *Global mayors unite against Anti-Semitism and BDS* [online]. Arutz Sheva. Vydáno 27. 2. 2019 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/259676
2. REIFOVÁ, Gabriela. *Burials in Jewish culture as a set of socioreligious functions and how these change over time* [online]. Kulturní studia. Vydáno 1. 11. 2015 [cit. 2020-08-07]. Dostupné z: www.kulturnistudia.cz/pohrbivani-v-zidovske-kulture-jako-souhrn-socialne-nabozenskych-funkci-a-jeji-promena-v-case/
3. The Lancet. *Educating religions leaders to promote uptake of male circumcision in Tanzania: a cluster randomised trial* [online]. Vydáno březen 2017 [cit. 2020-05-07]. Dostupně z: www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140673616320554
4. VONDROUŠ, Roman. *Ministerstvo kultury ocenilo Sidona, Kareninovou či Cigler* [online]. České noviny. Vydáno 20. 10. 2019, [cit. 2020-22-06]. Dostupné z: www.Ceskenoviny.cz/zpravy/ministerstvo-kultury-ocenilo-sidona-kareninovou-ci-ciglera/1811588
5. ZBAVITELOVÁ, Gita. *Americké ministerstvo zdravotnictví podpořilo provádění obrázky* [online]. Český rozhlas. Vydáno 14. 12. 2014 [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: www.rozhlas.cz/americke-ministerstvo-zdravotnictvi-podporilo-provadeni-obrizky-8007905

Seznam citovaných kvalifikačních prací:

1. CALDOVÁ, Jana. *Antisemitismus ve zdravotnictví a postoj studentů nelékařských zdravotnických oborů*. Pardubice, 2014. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta zdravotnických studií, Katedra ošetrovatelství.
2. KOPECKÁ, Markéta. *Specifika a rituály při poskytování ošetrovatelské péče u umírajících klientů s odlišným náboženským vyznáním*. Pardubice, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta zdravotnických studií, Katedra ošetrovatelství.
3. NOHOVÁ, Adéla. *Židovská čtvrť v Třebíči jako téma integrované tematické výuky*. Brno, 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky.
4. ZÁBOJNÍKOVÁ, Jana. *Specifika ošetrovatelské péče o pacienta židovského vyznání*. Pardubice, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta zdravotnických studií, Katedra ošetrovatelství.

8 PŘÍLOHY

Příloha A – Koncentrační tábor Osvětim – Birkenau

Příloha B – Fotografie židovského hřbitova v Luži

Příloha C – Dotazník

Příloha D – Informační leták

Příloha A: Osvětím

(Zdroj: Fotoarchiv autorky)

Příloha B: Fotografie židovského hřbitova v Luži

(Zdroj: Fotoarchiv autorky)

Příloha C: Dotazník

Dotazník

1. Pohlaví
 - a) Muž
 - b) žena
 2. Vaše pracovní zařazení?
 - a) Všeobecná sestra
 - b) Zdravotnický asistent/ Praktická sestra
 3. Jak dlouho pracujete na pozici všeobecné sestry či zdravotnického asistenta/ praktické sestry?
 - a) 1-10 let
 - b) 10-20 let
 - c) 20-30 let
 - d) 30-40 let
 - e) jiné
 4. Co se vám jako první vybaví pod pojmem Žid?
-
5. Zajímáte se o holocaust?
 - a) Ano
 - b) Ne
 6. Čím byli Židé za druhé světové války označováni?
 - a) Davidovou hvězdou
 - b) Židovskou hvězdou
 - c) Nevím
 7. Co znamená pojem antisemitismus?
 - a) Nepřátelství vůči Židům
 - b) Kladný vztah k Židům
 - c) Nevím
 8. Z jakého hlavního důvodu jsou židovští chlapi obřezáni?
 - a) Z hygienických důvodů
 - b) Jde o náboženský závazek, jímž Židé slibují úctu pouze k jednomu bohu
 - c) Kvůli kulturnímu odlišení od ostatních etnických skupin
 - d) Nevím
 9. Židé během svého života využívají takzvanou mikvi. Víte, k čemu slouží?
 - a) K přípravě jídla
 - b) K očištění těla
 - c) K modlení
 - d) Nevím
 10. Jaký den v týdnu se slaví svátek šabat?
 - a) Pátek
 - b) Sobota
 - c) Neděle
 - d) Nevím
 11. Co je zakázáno dělat o šabatu?
 - a) Pracovat
 - b) Navštěvovat příbuzné
 - c) Nevím

12. Jaké potraviny jsou označovány košer?
- a) Čisté (Židé mohou tyto potraviny jíst)
 - b) Nečisté (Pro Židy jsou tyto potraviny zakázané)
 - c) Nevím
13. Židovská kuchyně vyžaduje při přípravě jídel přísná pravidla. Víte, která?
- a) Židé mohou vařit mléčné výrobky zároveň s masnými
 - b) Židé mohou používat na přípravu mléčných a masných výrobků stejné nádoby
 - c) Židé musí mléčné a masné výrobky vařit a připravovat zvlášť
 - d) Nevím
14. Za jakých okolností smí být proveden potrat u židovských žen?
- a) Když je ohrožen život matky
 - b) Když má žena děti a další by nezvládla finančně zabezpečit
 - c) Potrat nemůže být za žádných okolností proveden
 - d) Nevím
15. Co je Chevra Kadiša?
- a) Organizace, která kontroluje dodržování halachických záležitostí při pohřbu
 - b) Modlitba za zemřelého
 - c) Nevím
16. Souhlasí Židé s provedením kremace?
- a) Ano
 - b) Ne
17. Kolik hodin od smrti osoby židovského vyznání do jeho pohřbení může maximálně uplynout?
- a) 24 hodin
 - b) 48 hodin
 - c) 72 hodin
18. Co je to maceva?
- a) Židovský náhrobek
 - b) Židovský modlitební plášť
 - c) Jeden z židovských svátků
 - d) Nevím
19. Jak se nazývá pokrývka hlavy u muže židovského vyznání?
- a) Jarmulka/ Kipa
 - b) Nikáb
 - c) Burka
 - d) Nevím
20. Kolikrát se Židé za den modlí?
- a) 2 krát
 - b) 3 krát
 - c) 5 krát
 - d) Nevím
21. Jak se nazývá židovská modlitebna?
- a) Synagoga
 - b) Mešita
 - c) Nevím

22. Jak se nazývá nejvyšší židovský duchovní?
a) Mohamed b) Rabín c) Alláh d) Nevím
23. Jak se nazývá židovský stát?
a) Jeruzalém b) Izrael c) Nevím
24. Kdy vznikl židovský stát?
a) Po první světové válce
b) Po druhé světové válce
c) Po sametové revoluci
d) Nevím
25. Jak se jmenuje nejposvátnější židovské místo v Jeruzalémě?
a) Zeď nářků b) Mekka c) Nevím
26. Jaký ošetrovatelský model byste použili u židovského pacienta?
a) Model Madeleine Leiningerové
b) Koncepční model Gordonové
c) Koncepční model Orlandové
d) Nevím

Judaismus

Judaismus patří mezi jedno z nejmenších a nejstarších náboženství na světě. Nejdůležitější osoby judaismu jsou tři praotcové - Abrahám, Izák a Jakob.

Mezi znaky judaismu patří:

- Tóra – nejsvětější kniha judaismu
- Synagoga – místo bohoslužeb
- Jarmulka – mužská pokrývka hlavy
- Rabin – židovský duchovní
- Talit – čtyřcípý modlitební plášť s třásněmi
- Modlitby – Židé se za den modlí třikrát, dle tří praotců. Ranní modlitba začíná východem slunce, odpolední půl hodiny po poledni a večerní modlitba po objevení tří hvězd na obloze.

Nejznámější židovský zvyk:

Obřízka neboli Brit mila je první povinností otce, kterou má vůči svému synovi. Je prováděna osmý den po narození dítěte a je prováděna z důvodu náboženského závazku, jimž Židé slibují úctu k jednomu Bohu.

Nejznámější židovské svátky:

- Šabat
Začíná v pátek večer a končí v sobotu večer. Během šabatu platí přísný zákaz vykonávání 39 prací např.: psát, sledovat televizi, telefonovat, zapalovat svíčky, vařit. Páteční večer žena zapálí svíčky a rodina odchází do synagogy. Po návratu je připravena šabatová hostina, před níž otec požehná dětem. Šabat končí Havdalahou, ceremoniálem hojnosti, kdy Židé přelívají pohár vína.
- Pesach
Tento svátek oslavuje odejití Židů z Egypta. Žena musí odstranit z domu kvašený chléb a na jídelní stůl připravit sederový talíř. Talíř musí obsahovat natvrdo uvažené vajíčko, holenní kost z jehněte nebo kuřete, jablka, rozinky, směs zeleniny naložené ve slané vodě, směs ořechů a hořké byliny.
- Chanuka
Svátek, během něhož se slaví vyhnání Řeků z Chrámu. Chanuka trvá 8 dní a každý večer se zapaluje o 1 svíčku na svícnu víc, až jich na konci svátku svítí 8. Židé tento svátek využívají k výletům či návštěvám příbuzných.

Klient židovského vyznání

Materiál určený pro zdr. pracovníky

Dominika Téglová
PhDr. et Mgr. Ivana Duková
FZS, Univerzita Pardubice

Specifika péče:

- Košer
Košer je označení potravin, které jsou čisté a Židé je mohou jíst či z nich vařit. Seznam košer potravin je zaznamenaný v Tanachu (spisy, které jsou součástí Bible). Mezi košer potraviny patří např: vejce, ryby, ovoce, kozi, skopové či hovězí maso.
- Rituální očista v judaismu
V judaismu je kladen velký důraz na očistu těla. Po probuzení a recitaci Mode ani (poděkování králi za vrácení duše) si Židé musí třikrát střídavě umýt pravou a levou ruku. Omytí se provádí z důvodu, že každý den jsme považováni za nové bytosti. Ruce si Židé musí mýt před jídlem, po použití toalety, po sundání bot, po sexuálním styku, po česání vlasů nebo střihání nehtů.
- Narození dítěte
Židovská žena by měla být v průběhu těhotenství rozveselována. Každá komunita uznává jiné tradice. V Kurdistánu pořádají oslavy v domě budoucí matky, v jiné komunitě se rozvazují všechny uzly a otevírají se dveře v průběhu porodu.
- Potrat
Židovské náboženství uznává potrat pouze v případě, že je ohrožen život matky, protože plod je součástí těla matky, ale není duše (žijící osoba), kterou se stane po narození. Halacha (židovský zákon), ale zakazuje potrat v případě, že dítě je nechtěné nebo pokud bude plod poškozen.

• Péče o zesnulého

Pokud pacient umírá, je důležité, aby rodina byla u jeho lůžka. Nesmí se ho však dotknout, aby mu neuspíšili ke smrti. Po stanovení smrti se musí otevřít okna, vyliť voda, mrtvému se zatlačí oči, tělo směřuje nohama ke dveřím, ústa se zaváží šátkem, palce u nohy sváží nití a celé tělo se zakryje prostěradlem.

U hlavy mrtvého je zapálen svícen k účtění duše zemřelého. Poté se zavolá Chevra kadiša (organizace, která dbá na dodržení halachických záležitostí pohřbu). Pohřeb by měl proběhnout do 24 hodin po úmrtí.

Židovská synagoga v Luži
(Zdroj: fotoarchiv autorky)

Zdroje

1. BRUMLIK, Micha. Judaismus. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-2478-158-7
2. GREENWALD, Rabi Ze'ev. Ša'arej halacha. 1. vyd. Praha: Agadah, 2012. ISBN 978-80-87571-02-6.
3. HITCHCOCK, Andrew. Synagoga Satanova. Žďár nad Sázavou: Bodyart Press, 2016. ISBN 978-80-904365-2-7h
4. LAU, Jisra'el Me'ir. Praktický judaismus. Praha: P3K, 2012. ISBN 978-80-87343-09-8
5. NOSEK, Bedřich a Pavla, DAMOHORSKÁ. Židovské tradice a zvyky. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-2996-4
6. STEMBERGER, Günter. Klasické židovství. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-185-2
7. STERN, Marc. Svátky v životě Židů. Praha: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7021-551-7